

Μες στο χώμα, μες στη σκόνη...

Δύο αρχαιολογικά παραμύθια
με στόχο τη βιωματική διδακτική της αρχαιολογίας

Έφη Πουλάκη - Παντερμαλή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΖ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Μες στο χώμα, μες στη σκόνη...

Δύο αρχαιολογικά παραμύθια
με στόχο τη βιωματική διδακτική της αρχαιολογίας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΖ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Έφη Πουλάκη - Παντερμαλή

Μες στο χώμα, μες στη σκόνη...
Δύο αρχαιολογικά παραμύθια
με στόχο τη βιωματική διδακτική της αρχαιολογίας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Έφη Πουλάκη - Παντερμαλή
Κυριάκος Προβατίδης
Γιάννης Δημητριάδης

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΚΑΤΑ 80%
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
(ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ)
ΚΑΙ 20% ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΖ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Ε.Π "ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ "
Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Έφη Πουλάκη - Παντερμαλή

Μες στο χώμα, μες στη σκόνη...

about

Τα παραμύθια του Πλαταμώνα

Τα δύο παραμύθια, το «Φαντάζομαι ένα τρένο» και το «Παραμύθι μυθικό αμπελάκι ολυμπικό» δημιουργήθηκαν όταν αντιμετωπίσαμε μία σειρά ξεναγήσεων των δημοτικών σχολείων της περιοχής ως πρόσκληση/πρόκληση για γνωριμία της Αρχαιολογίας με τα παιδιά. Επιδίωξη και ελπίδα μας ήταν η δημιουργία μιας νέας γενιάς που θα γνώριζε την κληρονομιά του τόπου της και θα την αγαπούσε αρκετά για να την προστατεύει στο μέλλον. Αρχή των ξεναγήσεων έγινε με το Δημοτικό Σχολείο του Πλαταμώνα.

Η μακροχρόνια μελαγχολία του αρχαιολόγου που έβλεπε τα παιδιά να περνούν μηχανικά και αδιάφορα μπρος από τις απρόσωπες βιτρίνες κεντρικών μουσείων οδήγησε στην προσωποποίηση του μύθου των δύο ανασκαφών. Με εκείνα τα φανταστικά πρόσωπα που επισκέπτονται συχνά τον αρχαιολόγο στο μοναχικό ανασκαφικό του τετράγωνο.

Αν εξαιρεθούν τα πρόσωπα αυτά, τότε ο μύθος του χώρου ανταποκρίνεται λίγο ως πολύ και στην αρχαιολογική υπόθεση/αναπαράσταση.

Μετά την διήγηση - ανάγνωση μιας απλούστερης και πιο σύντομης μορφής του παραμυθιού, την περιγραφή των εικόνων, τη συζήτηση και τον αναγνωριστικό περίπατο στα αρχαία, τα παιδιά ζωγράφιζαν άμεσα τις εντυπώσεις τους στο αρχαιολογικό εργοτάξιο. Οι εντυπώσεις τους καταγράφονταν αργότερα και σε εκθέσεις ιδεών στο σχολείο τους.

Απολύτως τίποτα δεν θα μπορούσε να έχει πραγματοποιηθεί χωρίς τον ενθουσιασμό, τη συνεργασία και τη βοήθεια των δασκάλων, ιδιαίτερα του κ. Μανόλη Κρητικάκη, διευθυντή του Δημοτικού Σχολείου Πλαταμώνα και γιου του αγαπητού κ. Νώντα, τελευταίου κ. Επαμεινώνδα του παραμυθιού των Τριών Πλατανιών.

Για την επιτυχία του προγράμματος καθοριστική υπήρξε η συμβολή της κ. Γεωργίας Γκαβανούδη, συντηρήτριας αρχαιοτήτων και φοιτήτριας του Τμήματος Μουσείο-Παιδαγωγικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο Βόλο, που με ιδιαίτερο ζήλο ανέλαβε να φέρει σε πέρας το πρόγραμμα. Την ευχαριστώ θερμά. Ευχαριστώ πάνω από όλους τα παιδιά, που στην καταιγίδα των σύγχρονων ιστορικών εξελίξεων με γέμισαν αισιοδοξία για το μέλλον.

Αν δεν μπόρεσα να βάλω όλες τις ζωγραφιές και τις εκθέσεις που μας χάρισαν σε αυτό το βιβλιαράκι (που είναι δικό τους βιβλιαράκι) παρακαλώ να με συγχωρέσουν.

Και οι μεγάλοι κάνουν λάθη.

Έφη Πουλάκη - Παντερμαλή,
Αρχαιολόγος

*αραμύθι μυθικό,
αμπελάκι Ολυμπικό ...*

Για την Ιβ, το κοριτσάκι που έφυγε μυστικά τον
αχάριστο Αύγουστο του 1995...

Αρχαιολογικό Παραμύθι σε τρία μέρη

Α

Τα πρώιμα χρόνια
(Μια φορά κι έναν καιρό)

Β

Τα ιστορικά χρόνια
(Η αρχαία οικογένεια)

Γ

Σήμερα
(Οι αρχαιολόγοι)

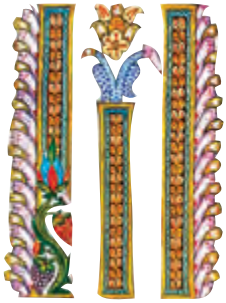
• Τα πρώιμα χρόνια •

Μια φορά κι έναν καιρό ...

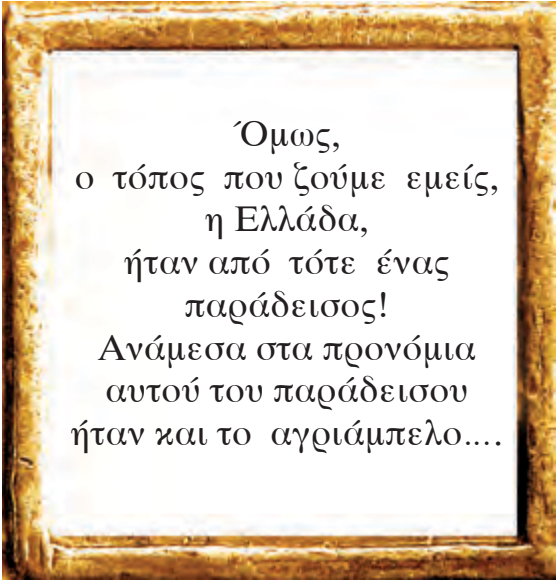
Η περιοχή του Μακεδονικού Ολύμπου.

ια φορά κι έναν καιρό, οι άνθρωποι στην Ευρώπη δεν είχαν ακόμη μάθει να καλλιεργούν τη γη.

Ούτε είχαν εξημερώσει τα πρόβατα, τα γίδια, τις αγελάδες, και όλα τα ζώα που βοηθούν τη διατροφή και διευκολύνουν τη ζωή των ανθρώπων. Όπως και για τα υπόλοιπα ζωντανά στον πλανήτη Γη, η επιβίωση των πρώτων προγόνων μας ήταν εξαρτημένη από το κυνήγι των άγριων ζώων και των άγριων φυτών στα νερά και στα δάση.

Δύσκολη ήταν εκείνη η εποχή για να επιβιώσει κανείς. Αν μάλιστα σκεφτούμε ότι τότε τελείωνε μια μακρά περίοδος παγετώνων, μπορούμε ίσως να φανταστούμε πόσο πιο δύσκολη θα ήταν για τους βορειότερους λαούς, εκείνους που έπρεπε να αντιμετωπίσουν τους μεγάλους και παγερούς χειμώνες της βορειότερης Ευρώπης. Ίσως να ήταν αυτός ο λόγος που καθυστέρησαν να προσθέσουν και το δικό τους βιβλίο στην αρχαιότατη βίβλο της μεγάλης Ευρωπαϊκής Ιστορίας.

Όμως,
ο τόπος που ζούμε εμείς,
η Ελλάδα,
ήταν από τότε ένας
παράδεισος!
Ανάμεσα στα προνόμια
αυτού του παραδείσου
ήταν και το αγριάμπελο....

Η περιοχή του Μακεδονικού Ολύμπου ήταν διπλά ευλογημένη από το θεό. Οι πηγές και η θάλασσα, που ασταμάτητα ψιθύριζαν τα τραγούδια τους στα πόδια του όρους, τα πυκνά του δάση, το φυσικό περιβάλλον ανάμεσα στο βουνό και τη θάλασσα, όλα ήταν μια ανεξάντλητη πηγή ζωής για τους τυχερούς προϊστορικούς ανθρώπους που κατοικούσαν στην περιοχή.

Η Κομπολογούλα, ένα πολύ πολύ ειδικό αμπέλι, γεννήθηκε από σπόρο αγριάμπελου κοντά σε μία από τις πηγές των Μουσών του Ολύμπου. Συγκεκριμένα, γεννήθηκε στο δάσος που βρίσκεται στην έξοδο του Μεγάλου Λάκκου που χωρίζει τον Άνω από τον Κάτω Όλυμπο, ανάμεσα στη Σκοτίνα και την Παλιά Λεπτοκαριά, απέναντι από το κάστρο του Πλαταμώνα, δηλαδή στα αρχαία Λείβηθρα.

Για πολλά πολλά χρόνια, οι γιαγιάδες της προμήθευαν τους ανθρώπους της γύρω περιοχής με όμορφα, ζουμερά και αρωματικά αγριοστάφυλα. Γιατί, όταν οι άντρες έβγαιναν στο κυνήγι για να φέρουν στο σπίτι κρέας, ψάρια και μέλι, οι γυναίκες έπαιρναν τα πέτρινα πλατιά μαχαιράκια τους και μάζευαν καρπούς και χορταρικά στα δάση της περιοχής.

Τα Λείβηθρα.

Το κάστρο του Πλαταμώνα στη θέση του αρχαίου Ηρακλείου.

Κατά προτίμηση μάλιστα τους καρπούς των γιαγιάδων της, που ήταν δροσεροί, χορταστικοί και πολύ-πολύ θρεπτικοί. Όταν τους στέγνωναν στον ήλιο, γινόντουσαν γλυκύδωρες, μυρωδάτες σταφίδες, πολύτιμες για τις μεγάλες, κρύες και σκοτεινές νύχτες του χειμώνα.

Έτσι, ακόμη και όταν έφθασε η ευλογημένη εκείνη ώρα που οι άνθρωποι έμαθαν επιτέλους να καλλιεργούν τη γη, οι γυναίκες της γύρω περιοχής συνέχισαν να έρχονται στα Λειβήθρα, για να μαζέψουν τα αγριοστάφυλα, να δροσιστούν στην πηγή, να παίξουν και να τραγουδήσουν στο πλατανόδασος. Ήταν τόσο χαριτωμένες, ώστε και ίδιοι οι Ολύμπιοι κατέβαιναν από τις κορυφές για να τις καμαρώσουν.

Δεν μπορούσαν ακόμη να φανταστούν ότι μία από τις γυναίκες αυτές, με το όνομα Μνημοσύνη [δηλαδή Μνήμη] θα γεννούσε στον πατέρα των θεών τις Μούσες: τις νεράιδες εκείνες του Ολύμπου που θα γινόντουσαν αργότερα οι ελληνίδες θεές του πνεύματος και της τέχνης. Αυτό ήταν το θέλημα του μεγάλου θεού και πατέρα τους: γιατί χάρη στα γράμματα και τις τέχνες της Μουσικής οικογένειας, οι θνητοί δε θα λησμονούσαν ποτέ τα χαρίσματα του μεγάλου θεού στους ανθρώπους.

Λίθινο μαχαιράκι
που βρέθηκε στο Κομπολόι,
στη χώρα των Λειβήθρων.

Γιατί, η Τέχνη και τα Γράμματα ήταν η μόνη δυνατότητα που είχε ο άνθρωπος για να εκφράσει με το δικό του τρόπο τη Θεία Δημιουργία και το αθάνατο μεγαλείο της...

Εκεί, ανάμεσα στους προϊστορικούς ανθρώπους, τα ξωτικά και τους θεούς του Ολύμπου, είδε το φως του ήλιου και η Κομπολογούλα. Την ώρα που γεννιόταν στη ρεματιά των Λειβήθρων, ο θεός των αμπελιών κατέβηκε από το παλάτι του και την άγγιξε με το μαγικό του ραβδάκι..

Ήταν γραμμένο λοιπόν να γίνει η ομορφότερη άμπελος του Ολύμπου. Της έδωσε και ένα επιπλέον χάρισμα: οι κόρες της θα γινόντουσαν εξίσου ξεχωριστές και όμορφες όπως η ίδια. Γιατί την προόριζε να μεταμορφωθεί [με φυσική μετάλλαξη] σε ένα από τα πρώτα ήμερα αμπέλια, εκείνα που θα καλλιεργούσε ο άνθρωπος.

Όταν μεγάλωσε λιγάκι και μάθαινε για τον κόσμο από τους μεγαλύτερους, ένα γέρικο πλατάνι [που είχε καταλάβει πόσο ξεχωριστή ήταν αυτή η μικρούλα] της διηγήθηκε μια παράξενη ιστορία που έμοιαζε με παραμύθι: ότι δήθεν, μια προϊστορική γυναίκα μάζεψε κάποτε τους καρπούς της γιαγιάς αγριαμπέλου και ήπιε κατά λάθος τον χυμό που είχε ξεχάσει σε μία κούπα.

Τότε, λέει, αισθάνθηκε μια παράξενη ευτυχία και άρχισε να τα βλέπει όλα τριγύρω διπλά και τριπλά.

Και όχι μόνον αυτό: φαντάστηκε ότι ο ίδιος ο θεός κατέβηκε από τον Όλυμπο, την αγκάλιασε με αγάπη, και χόρεψε μαζί της το χορό των αμπελιών!

Ο Διόνυσος με τη γυναίκα του Αριάδνη και ένας Πάνας από τη Βεργίνα.

Της είπε επίσης ότι, από εκείνη την ημέρα, η γυναίκα στράγγιζε κάθε χρόνο με λαχτάρα τους καρπούς της γιαγιάς αγριαμπέλου και ύστερα από αρκετές ημέρες έπινε μονορούφι τον χυμό τους. Στη συνέχεια έτρεχε στα δάση χορεύοντας με τις κόρες και με τις νύφες της για να συναντήσει τον θεό! Όταν αργότερα η προϊστορική γυναίκα πήγε στον ουρανό να συναντήσει τους αγαπημένους της προγόνους, οι κόρες, οι νύφες και οι εγγόνες της συνέχισαν να τρέχουν στα δάση για να συναντήσουν τον θεό των αμπελιών...

Μαινάδες, τις ονόμασε το πλατάνι, γιατί έμοιαζαν να είναι κυριευμένες από μανία για τον αγαπημένο τους θεό.

Ο θεός αυτών των γυναικών, συνέχισε το πλατάνι, συνοδευόταν και από κάτι παράξενους τύπους με ουρές που τους έλεγαν Σάτυρους. Τού-

τα τα ξωτικά είχαν μεγάλη αδυναμία στον χυμό των αμπελιών και στις Μαινάδες.

Της είπε και πολλά πολλά άλλα, το σπουδαιότερο όμως ήταν πως ο καλός θεός, που τον έ-

λεγαν Διόνυσο και Βάκχο, είχε δώσει ασυνήθιστα χαρίσματα στα αμπέλια.

ΒΑΚΧΟΣ ΘΕΟΣ ΤΩΝ ΕΙΝΟΥ ΘΕΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έργο Βαγγέλου Γ. Μανωλά 1931

Κομπολογούλα αισθάνθηκε μεγάλη περηφάνια για την αριστοκρατική της καταγωγή και για τη θεοφόρο δύναμη και φήμη που είχε αποκτήσει η γιαγιά της ανάμεσα στα άλλα δέντρα.

Αλλά [μεταξύ μας], δεν πίστεψε και όλα όσα της διηγήθηκε το πλατάνι...

Μόλις λιγάκι μεγάλωσε, όλα τα δέντρα τριγύρω κοιτούσαν με θαυμασμό τις σκούρες χάντρες που κρέμονταν στα κλαδιά της.

Ευτυχώς, είχε φερθεί έξυπνα από μικρούλα και είχε φυτρώσει σε μία κουφάλα του φίλου της, του πιο ψηλού και γέροντα πλάτανου στα Δείβηθρα. Αλλιώς οι καρποί της και τα κλήματα θα είχαν γίνει ο πιο γλυκός μεζές για τα γίδια.

Αυτό πάθαινε χρόνια τώρα η χαμίτις μητέρα της Κομπολογούλας. Δεν είχε προλάβει βλέπετε να γίνει δενδρίτις, να σκαρφαλώσει δηλαδή σε δένδρο και σερνόταν χαμηλά στο έδαφος.

Μόλις και μετά βίας είχε καταφέρει στα γεράματα να αποκτήσει αυτή την πανέμορφη κόρη, την Κομπολογούλα...

ια ιστορική μέρα, που θυμόταν πάντοτε με ανάμικτα συναισθήματα τρόμου και γλυκόπικρης νοσταλγίας, συνέβη μια συνταρακτική αλλαγή στη ζωή της.

Μια γυναίκα, που είχε κάποτε δοκιμάσει τις λαμπερές της χάντρες, ξανάλθε στα Λείβηθρα με τη μικρή της κόρη, την Αριάδνη: το κοριτσάκι δη-

λαδή που θα γινόταν αργότερα η πιο αγαπημένη φιλενάδα της Κομπολογούλας.

Το γέρικο πλατάνι έσκυψε συνωμοτικά για να της ψιθυρίσει ότι οι επισκέπτριες έμοιαζαν με τις γυναίκες που τριγύριζαν στο δάσος για να συναντήσουν τον θεό των αμπελιών. Αλλά αμέσως σταμάτησε και κατάπιε τα φύλλα του με τρόμο. Γιατί αστραπιαία κατάλαβε τι επρόκειτο να συμβεί. Ήταν βλέπετε ένα αιωνόβιο πλατάνι με τεράστια πείρα και μεγάλη σοφία.....

Τρόμος και φόβος μέγας κατέλαβαν την Κομπολογούλα όταν συνειδητοποίησε ότι η μάνα του κοριτσιού έσκαβε με ένα πέτρινο μαχαιράκι γύρω από τη νεαρή της ρίζα. Και έπεσε σχεδόν λιπόθυμη όταν αισθάνθηκε να την τραβάνε έξω από το αγαπημένο της δέντρο και να τη μεταφέρουν με ένα τσουβάλι 3 χιλιόμετρα μακριά από τα Λείβηθρα, προς την θάλασσα. Εκεί την ξαναφύτεψαν.

Η Κομπολογούλα νόμισε ότι είχε πεθάνει και ετοιμάζονταν να τη θάψουν. Αλλά απλώς, είχε λιποθυμήσει. Δεν πρόλαβε να ακούσει ότι οι άνθρωποι ονόμασαν την περιοχή Κομπολόι, από το όνομά της.

Η Κομπολογούλα συνήλθε μερικές μέρες αργότερα, φυλακισμένη σε άγνωστα χώματα και κάτω από έναν λαμπερό, καυτό ήλιο.

Νιώθοντας εξάντληση και μεγάλη δίψα, κοίταξε με λαχτάρα τριγύρω για λίγη δροσιά. Πουθενά όμως δε διέκρινε την ανάλαφρη, τη γνώριμη εκείνη φιγούρα της κ. Υγρασίας, αγαπημένης επισκέπτριας όλων των ζωντανών στο δάσος, που αιωρούνταν κάθε πρωινό, και χόρευε, και έκανε βόλτες στο δάσος της.

Το κορμάκι της ξεδίψασε μόνο όταν η Αριάδνη έφερε έναν κουβά νερό από το πηγάδι, καμμιά διακοσαριά μέτρα παραπέρα.

Τότε συνειδητοποίησε ότι τα πράγματα αντιστράφηκαν, και ότι η ζωή της θα εξαρτιόταν στο εξής από το σκοτεινό βάθος του πηγαδιού και από την καλή διάθεση των ανθρώπων.

Από τα τσαλακωμένα της κλήματα έσταξαν τότε τα πρώτα της δάκρυα...

Δεν άργησε όμως να καταλάβει ότι οι άνθρωποι που την είχαν υιοθετήσει κυριολεκτικά την λάτρευαν.

Ακόμη και το σκυλάκι του σπιτιού, περπατούσε πάνω - κάτω στην αυλή περήφανα και ονειρευόταν την πολυπόθητη εκείνη ημέρα που η Κομπολογούλα τους θα αποκτούσε δυνάμεις και θα στολιζόταν επιτέλους ξανά με τις πανέμορφες

χάντρες της. Χάρη στο πηγάδι του Κομπολογιού, αλλά και χάρη στο νερό, που οι γυναίκες κουβαλούσαν από τις πηγές στα Λειβήθρα, δεν την άφησαν ποτέ πια να διψάσει.

Έτσι, η Κομπολογούλα μπορούσε να απλώνει άφοβα τα χεράκια της στον ήλιο και να μαζεύει όλη την θερμότητα που ήταν απαραίτητη για να δημιουργήσει με το αίμα της τις μελαχρινές χαντρούλες που όλοι περίμεναν με ανυπομονησία.

Το Κομπολόι βρίσκεται στην περιοχή του δήμου Ανατολικού Ολύμπου, δίπλα στην Σκάλα της Σκοτίνας.

Στην αρχαιότητα βρισκόταν δίπλα στον παραλιακό δρόμο και κοντά στην Σκάλα των Λειβήθρων.

Στις αρχές του 20ου αιώνα είχε ακόμη αμπέλια. Σήμερα είναι αγροτική και παραθεριστική περιοχή κοντά στη θάλασσα.

Δεξιά: Αρχαία κρήνη σε μελανόμορφη
παράσταση αγγείου.
Κάτω: Άμπελος από αρχαίο νόμισμα.

Γι' αυτό άλλωστε τη σκάλιζαν, την πότιζαν, τη ριζο-
τομούσαν, την κλάδευαν, την κορφολογούσαν, την ξε-
φύλλιζαν και τη χάιδευαν με αγάπη, ολόκληρη τη
διάρκεια του χρόνου.

Στο μεταξύ, της κλάδεψαν όμορφα όμορφα τα κλή-
ματα και τα άπλωσαν τριγύρω από τον κορμό της, σαν
να προσεύχονταν στον Διόνυσο να τα γεμίσει χάντρες.

ην ξανακλάδεψαν και αργότερα, για να κρατήσει τις μεγάλες εκείνες δυνάμεις που απαιτούσε η γέννηση των καρπών της.

Και όταν επιτέλους τα κλήματα στολίστηκαν με άπειρες ζουμερές χάντρες, τα στήριξαν με ξύλινους χάρακες για να αντέξουν το βάρος τους.

Το νεαρό δενδράκι δε θα σκαρφάλωνε πια σε άλλα δένδρα, αλλά θα γινόταν μία ωραία ορθάμπελος με χαμηλό γερό κορμό, και μακριά, κεχαρτωμένα κλήματα.

«Ορθάμπελος» σε θεσσαλικό νόμισμα των γειτονικών Ευρυμενών.

Μελανόμορφη αρχαϊκή παράσταση τρύγου.

Είναι αδύνατον να σας περιγράψω τη χαρά της οικογένειας και το πανηγύρι που έγινε όταν ήλθε η ώρα του τρύγου στο Κομπολόι...

Μια τέτοια εικόνα είχε σίγουρα στον νου του ο Όμηρος όταν περιέγραφε τον τρύγο αργότερα, 800 περίπου χρόνια πριν γεννηθεί ο Χριστός μας:

Αμπέλι όμορφο, χρυσό,
σταφύλια φορτωμένο.

Μαύρα κρεμόταν
τα τσαμπιά.
Τα στήλωναν
διχάλες ασημένιες.

Αριστερά και δεξιά,
μπλε, σμάλτινο χαντάκι.

Κι όλα μαζί τα έφραξε
με φράχτη από καλάι..

Και μονοπάτι έφτιαξε
στο αμπέλι να πηγαίνει,
στον τρύγο για να έρχονται
όσοι καρπό τρυγούσαν.

Και τον γλυκό,
μελένιο τον καρπό
μες τα πλεκτά τελάρια
νέοι και νιες χαρούμενοι,
αυτοί τον κουβαλούσαν

Ανάμεσα τους, το παιδί
με την γλυκειά του λύρα

Με πόθο την κιθάριζε,
και η λεπτή φωνούλα
τραγούδια τους τραγούδαγε
που ήτανε του Λίνου.

Κι όλοι οι άλλοι πίσω του
τα πόδια τους χτυπούσαν.
Πηδούσανε, και φώναζαν.
Και όλοι τραγουδούσαν

Αποσπάσματα
από την *Ιλιάδα* του Ομήρου
Ραψωδία Σ 540-571

Μελανόμορφη αρχαϊκή παράσταση τρύγου
και γλευκοποίησης από σατύρους.

ότε,

για πρώτη φορά, η Κομπολογούλα αντιλήφθηκε ότι οι άνθρωποι δεν έτρωγαν απλώς τις δροσερές της χάντρες.

Τις πατούσαν μέσα σε τρυπητά και καλάθια και μάζευαν τον χυμό τους σε ειδικά δοχεία.

Ύστερα από μερικές μέρες ο χυμός έβραζε και μεταμορφωνόταν, με φασαρία και κρότους, σε ένα καινούριο ποτό που οι άνθρωποι ονόμαζαν οίνο.

Το έπιναν ανακατεμένο με νερό, και τότε το ονόμαζαν κεκραμένο οίνο, ή κράσιν [οίνου] δηλαδή κρασί.

«Αυτό το ποτό είναι σχεδόν μαγικό», σκεφτόταν η Κομπολογούλα καθώς έβλεπε τα ευτυχημένα, αλλά και λίγο χαμένα πρόσωπα των ανθρώπων που το έπιναν.

Θυμόταν τότε τις ιστορίες του αιωνόβιου πλάτωνα για τις Μαινάδες, τους Σάτυρους και τον θεό των αμπελιών, και αισθανόταν μεγάλες τύψεις για τις αμφιβολίες που είχε παλιότερα.

Ακούγοντας τους κρότους με τους οποίους γεννιόταν ο οίνος, θυμόταν πως και ο Διόνυσος ονομαζόταν Βρόμιος, γιατί και εκείνος όταν ήταν μικρούλης γεννήθηκε με βρόμο, με μεγάλο δηλαδή κρότο. Αιτία ήταν [έλεγαν] τα μπουμπουνητά του κεραυνοφόρου θεού και πατέρα του, δηλαδή του Δία, στον Όλυμπο!

Ασημένιο αγγείο πότου από τη Βεργίνα, με κεφάλι σατύρου.

Μία ανοιξιάτικη μέρα, ένα κοσμογυρισμένο χελιδόνι κάθισε στην πιο ψηλή της κορυφή και της διηγήθηκε κάτι παράξενο.

Στην Αίγυπτο, [είπε] πρώτη δύναμη όλης της Μεσογείου, δεν ήταν εύκολο για έναν απλό άνθρωπο να αποκτήσει αμπέλια. Κι όσο για το πραγματικό κρασί, αυτό ήταν τόσο ακριβό που μόνο οι Φαραώ και οι πλούσιοι άνθρωποι είχαν αρκετά χρήματα για να το απολαύσουν.

Όμως, [συνέχισε το χελιδόνι], επειδή όλοι οι Αιγύπτιοι λάτρευαν το κρασί, οι φτωχοί είχαν εφεύρει το ζύθο, ένα φτηνότερο κρασί από κριθάρι, δηλαδή τη μύζα. Μεθούσαν λοιπόν με εκείνο, όπως μεθούσαν οι πλούσιοι με το κανονικό κρασί της αμπέλου.

Αριστερά και δεξιά:
Αιγυπτιακές παραστάσεις με αμπέλια.

Της Κομπολογούλας τα κλαδιά άνοιξαν με πολύ μεγάλη έκπληξη. Και η έκπληξη αυτή έγι-
νε ακόμη μεγαλύτερη όταν το χελιδόνι την πλη-
ροφόρησε πως και οι άνθρωποι στην Ευρώπη
έφτιαχναν κριθαρίσια ποτά [που μάλιστα δε
μύριζαν όμορφα] και τα έπιναν αντί για κρασί!

Η Κομπολογούλα αισθάνθηκε πραγματική
περηφάνια. Τα μεταξένια της φυλλαράκια ανα-
τρίχιασαν από αγαλλίαση για το ελληνικό κρα-
σί που δεν ήταν κριθαρίσιο αλλά διονυσιακό,
δηλαδή αμπέλινο: ένα κρασί που μοσχοβολού-
σε [όπως όλοι έλεγαν] με όλες τις αύρες και τα
αρώματα της ελληνικής υπαίθρου. Δεν μπορού-
σε ευτυχώς να φανταστεί ότι τα κριθαρίσια αυ-
τά ποτά θα αργούσαν αλλά θα έπαιρναν στις
μέρες μας την εκδίκηση τους από το Διόνυσο!...

Σιγά σιγά, η Κομπολογούλα άρχισε να απο-
κτά κόρες και εγγόνες που της έμοιαζαν σαν
δυο σταγόνες νερό.

Γιατί, δεν γεννιόντουσαν πια με σπόρους που
έπεφταν στη γη όπως τα αγριάμπελα, αλλά με
κλώνους, που οι άνθρωποι έκοβαν από την ί-
δια την Κομπολογούλα, τις κόρες, και τις εγγό-
νες της.

Η φιλενάδα της απέκτησε και αυτή πολλές κό-
ρες, πολλούς γιους και πολλά εγγόνια.

Η Κομπολογούλα αγάπησε περισσότερο τις
Μούσες, και ακόμη πιο πολύ τον Ορφέα, ένα ό-
μορφο παληκάρι, γιο της μεγαλύτερης Μούσας,
της Καλλιόπης.

ταν γεννήθηκε στα Λείβηθρα, ο θεός των αμπελιών τον ακούμπησε και αυτόν με το μαγικό του ραβδάκι.

Έγινε λοιπόν ο πρώτος ιερέας του θεού στα Λείβηθρα. Έγινε όμως και ένας μεγάλος τραγουδιστής που μάγευε τη φύση με τα τραγούδια του. Όταν της έπαιζε μουσική και της τραγουδούσε, τα σταφυλάκια της γινόταν ακόμη πιο νόστιμα και πολύ πιο ζουμερά.

Μια φορά μάλιστα, τόσο πολύ συγκινήθηκε από την μουσική του, ώστε οι χάντρες της άλλαξαν χρώματα, και η Κομπολογούλα έγινε ξαφνικά πολύχρωμη. Κόκκινες, μαύρες, άσπρες, και ροζ χάντρες με διάφορες αποχρώσεις στόλιζαν από τότε τα κλαδιά της.

Δυστυχώς όμως, τον Ορφέα τον σκότωσαν βάρβαροι άνθρωποι στην περιοχή του Δίου...

Το πώς και το γιατί ίσως το δούμε σε άλλο παραμύθι. Γεγονός είναι ότι η θεϊκή του φωνή έπαψε πλέον να αντηχεί μες τις πτυχές του Ολύ-

μπου..

Η Κομπολογούλα δάκρυσε για δεύτερη και τελευταία φορά στην ζωή της. Περίμενε υπομονετικά μέχρι να τον φέρουν πίσω στα Λείβηθρα για να τον θάψουν. Αμέσως μετά, έκλεισε τα κλαδιά της και πέθανε...

Ο Ορφέας σε παράσταση αρχαίου αγγείου.

πό τότε, η ψυχούλα της ταξιδεύει με τον Ορφέα στο Διάστημα. Όμως, οι κόρες και οι εγγόνες της είχαν ήδη πλημυρίσει τον τόπο από το Κομπολόι μέχρι τα Λείβηθρα...

Αιώνες αργότερα, ένας άλλος μεγάλος ποιητής, ο Ευριπίδης, ύμνησε με μοναδικό τρόπο τον Όλυμπο, την Πιερία και τη σχέση τους με το Διόνυσο και τον Ορφέα...

- Τα ιστορικά χρόνια •

Η Αρχαία Οικογένεια

ού πηγαίνεις με θιάσους
Διόνυσε; ...

Στις φυλλωσιές τις σύδεντρες
μες τις φωλιές του Ολύμπου;
Εκεί που τον Ορφέα
δέντρα ακολουθούσανε
και τα άγρια θηρία;

Μακάρια Πιερία!
Σε σέβεται ο Διόνυσος.
Σε σένα έρχεται,
με χορούς και βακχεύματα.
Στις ιερές πλαγιές.
Στον Όλυμπο.
Όμορφη έδρα των Μουσών.
Στη γη της Πιερίας.

Εκεί πάρε με Βρόμιε!
Βρόμιε!
Εκεί οι Χάριτες.
Εκεί ο Πόθος.
Εκεί το δίκαιο του Βάκχου
οργιάζει.

Αποσπάσματα
από τις *Βάκχες* του Ευριπίδη

ην εποχή που ο Ευ-
ριπίδης έγραφε
τους ωραίους αυ-
τούς στίχους για το
Διόνυσο, τον Ορ-
φέα, τις Μούσες, την Πιερία
και τον Όλυμπο, η οικογένεια
της Κομπολογούλας συνέχιζε
να φροντίζει με αφοσίωση και
αγάπη τις εγγόνες της. Εξαιτίας
τους μάλιστα, είχε γίνει από τις
πιο πλούσιες οικογένειες του
τόπου.

Γιατί, στην ιστορία των επώ-
νυμων κρασιών της Ευρώπης,
τα βορειοελλαδίτικα ήταν τα
παλιότερα και τα ακριβότερα.

Λίγο αργότερα, στα χρόνια του Φιλίππου, οι εγγόνες της Κομπολογούλας ξεκινούσαν από τα Λείβηθρα και τη σπηλιά του Ορφέα στον Όλυμπο, και έφταναν μέχρι το Ηράκλειο, το Κομπολόι, και τη θάλασσα. Η αμπελοκαλλιέργεια και η οινοποιία απαιτούσαν μεγάλη φροντίδα από την ανθρώπινη οικογένεια της Κομπολογούλας, ολόκληρη τη διάρκεια του χρόνου. Ο κ. Αλκέτας, αρχηγός της φαμίλιας εκείνη την εποχή, έκρινε τότε ότι είχε γίνει απαραίτητο στο Κομπολόι ένα εκσυγχρονισμένο οινοποιίο καθώς και ένα μεγάλο αγροτόσπιτο για τις ανάγκες της οικογένειας.

Η ασφάλεια που είχε εξασφαλίσει για την ύπαιθρο ο πατέρας του Αλέξανδρου, επέτρεπε στους μεγαλογαιοκτήμονες τις τολμηρές περιπέτειες έξω από τα τείχη των πόλεων.

Το σπίτι που ονειρευόταν ο κ. Αλκέτας έπρεπε να είναι μεγάλο και άνετο για να εξυπηρετεί τις δικές του ανάγκες, τις ανάγκες της γυναίκας του κ. Καλλιόπης, του γιου τους Ορφώνδα, και των θυγατέρων τους, Αριάδνης, Ευριδίκης, Φίλας και Κλεοπάτρας. Αλλά και του βοηθητικού προσώπικου, που κανείς τους δεν το ξεχώριζε από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Γιατί, ακόμη και την παράξενη Μοθωνία έβλεπε ως κόρη του ο κ. Αλκέτας. Τη Μαυροθαλασσίτισα σκλάβα, που ήταν βουβή και μιλούσε μόνο με τα άλογα, τα αμπέλια και τα πουλιά.

Την είχε αγοράσει κοριτσάκι στη Λάρισα και τη συμπαθούσε ιδιαίτερα επειδή οι φήμες έλεγαν ότι οι προπάπποι της κατάγονταν από τους Αργοναύτες. Αυτή η συμπάθεια και ο μοναχικός της χαρακτήρας έκαναν το υπόλοιπο προσωπικό να υποδεχθεί με μισό μάτι τη Μοθωνία. Δυσκολευόταν βλέπετε να την καταλάβει, τη φοβόταν μάλιστα και λιγάκι.

«Αλαζονική» την είχαν πει κάποιοι που βοηθούσαν στις καθημερινές δουλειές του σπιτιού, ακόμη και «πουλημένη», κάποτε μάλιστα και με ανώνυμα γράμματα..

Όμως με αγάπη και με κατανόηση για όλους, με υπομονή και με επιμονή, ο άρχοντας του Κομπολογιού κατάφερε στο τέλος να επιβάλει τον σεβασμό, ακόμη και την αγάπη για το φοβισμένο και ξεριζωμένο κοριτσάκι του Πόντου...

Αγνύθα από αργαλειό.

Ήταν ευαίσθητος βλέπετε για όποιον και για ό,τι ερχόταν από τη Μαύρη Θάλασσα ο κ. Αλκέτας. Επειδή και ο δικός του πρόγονος, ο Ορφέας, ήταν ο εκπρόσωπος της Πιερίας στη Μαύρη Θάλασσα και την Αργοναυτική Εκστρατεία, την πρώτη μεγάλη και πανελλήνια εκστρατεία της ιστορίας.

Δεν μπορούσε βέβαια να φανταστεί τότε ότι ο γιος του θα απελευθέρωνε κάποτε την όμορφη Μοθωνία, θα της επέστρεφε το πραγματικό της όνομα, και θα την έκανε πολυαγαπημένη του γυναίκα και μητέρα των παιδιών του.

Μέχρι τότε, η Μοθωνία φρόντιζε την κ. Καλλιόπη, τα πολεμικά άλογα του κ. Αλκέτα, και ξόρκιζε από το κακό μάτι τα αμπέλια.

Τις υπόλοιπες ώρες έπαιζε βουβά με τις θυγατέρες της οικογένειας και τραγούδαγε με τα μάτια όταν έβλεπε τον Ορφώνδα ...

Η Αργοναυτική Εκστρατεία [Κατά τον Ι.Θ.Κακριδή, Βλ. Ελληνική Μυθολογία 4, Εκδοτική Αθηνών 1986, 185]

Πριν από την εποχή του Τρωικού πολέμου, οι ήρωες της εποχής του χαλκού μπαρκάρησαν στην Αργώ και με αρχηγό τον Ιάσονα από την Ιωλλό διέσχισαν το Αιγαίο, τα στενά της Κωνσταντινούπολης, τη Μαύρη Θάλασσα και έφτασαν στην Κολχίδα για να πάρουν το Χρυσόμαλο Δέρας. Το ταξίδι της επιστροφής φαίνεται ότι ήταν μακρύτερο.

Η Πιερία εκπροσωπήθηκε από τον Ορφέα, που έδινε τον ρυθμό της κωπηλασίας και βοηθούσε τους Αργοναύτες να ξεφεύγουν από ποικίλους κινδύνους.

Αναφέρεται μάλιστα και ένα από τα είδη της μουσικής που καλλιέργησε: ο βηταρμός [κατά τους αρχαίους σχολιαστές: η πυρρίχη όρχησις].

Αλέξανδρος και Διογένης

ρες πολλές συζητούσε η οικογένεια για το καινούριο αγροτόσπιτο, για τη θέση του κοντά στον αμπελώνα, για το σχέδιο και για το συνεργείο, για τις προμήθειες και για πολλές ακόμη λεπτομέρειες.

Όμως, τα μεγαλύτερα προβλήματα αφορούσαν τον πιθεώνα.

Πιθεών ήταν το όνομα του οινοποιίου. Είχε αυτό το όνομα επειδή η καρδιά του χτυπούσε μέσα στους πίθους, τα μεγάλα πήλινα δοχεία όπου το γλεύκος, δηλαδή ο μούστος, γινόταν οίνος, δηλαδή κρασί.

Σε ένα τέτοιο μεγάλο πιθάρι είχε κρυφτεί από το φόβο του ο Ευρυσθέας, όταν ο Ηρακλής του έφερε τον επικίνδυνο κάπρο. Σε ένα τέτοιο πιθάρι κατοικούσε και ο φιλόσοφος Διογένης όταν τον επισκέφθηκε ο Αλέξανδρος.

Ο κ. Αλκέτας γνώριζε [ως παλιός οινοπαραγωγός] ότι ο καινούριος πιθεώνας έπρεπε να είναι αστραφτερά καθαρός και άοσμος γιατί το κρασί ήταν πολύ ευαίσθητο στις μυρωδιές.

Έτσι, αφού επέλεξε το οικοπέδο, και πριν αρχίσουν οι οικοδομικές εργασίες εξαφάνισε από την περιοχή οτιδήποτε είχε έντονη μυρωδιά: τις κοπριές, τα δέρματα, τα

τυριά, τα σκόρδα, τα βρώμικα σκεύη, τους λάγκους σκουπιδιών, τους στάβλους, τους βόθρους, τα αποχωρητήρια, τους αχυρώνες, και ο,τιδήποτε άλλο μπορούσε να επηρεάσει δυσάρεστα το κρασί.

Έκοψε τέλος τις συκιές, τις αγριοσυκιές και τις ροδιές που φύτρωναν τριγύρω, γιατί φοβήθηκε μήπως η μυρωδιά των ριζών φτάσει ως τα πιθάκια με το κρασί.

Πεντακάθαρο λοιπόν το οικόπεδο ήταν πανέτοιμο για την ανέγερση του καινούριου οινοποιείου.

Το πρώτο άξιο συνεργείο κατέφθασε από την απέναντι παραλία της Χαλκιδικής, το δεύτερο από την Κρήτη και το τρίτο από την Θράκη. Με αρχιτεχνίτη τον κ. Οينوπίωνα από τη Χίο, κατασκεύασαν πρώτα από όλα τα πιθάκια. Ήταν τόσο μεγάλα που έπρεπε να τοποθετηθούν πριν στεγασθεί το κτίριο, αφού αργότερα θα ήταν αδύνατο να χωρέσουν από τις πόρτες.

Το τελευταίο συνεργείο ήλθε από την Άνω [τη Δυτική] Μακεδονία. Όλοι μαζί κατασκεύασαν τον πιθεώνα και το μεγάλο αγροτόσπιτο της οικογένειας.

Ο κ. Αλκέτας συνήθιζε να παρομοιάζει τα κρασιά με τη φλόγα.

«Αν είναι δυνατή», έλεγε, «γίνεται ισχυρότερη με τον αέρα. Σβήνει όμως αν είναι αδύνατη».

Παραδοσιακές δραστηριότητες ελληνικής υπαίθρου που ελάχιστα άλλαξαν από την αρχαιότητα μέχρι την αρχή του 20ού αιώνα (εδώ, της Βυζαντινής Εποχής).

Έτσι, τα πιθάρια για τα πιο αδύναμα κρασιά τα έβαλε εντελώς θαμμένα στο έδαφος μέσα στον πιθεώνα, μακριά από κάθε επαφή με την ατμόσφαιρα. Τα πιθάρια για τα δυνατότερα κρασιά τα έθαψε λίγο ψηλότερα.

Όμως τα πιθάρια για πολύ ισχυρά κρασιά τα άφησε όρθια πάνω σε βάσεις στα δάπεδα του πιθεώνα και στους ημιυπαίθριους υπόστεγους χώρους του.

Την απαραίτητη οικοσκευή και τα έπιπλα, τα παρήγγειλε σε διάφορους φίλους του σε μεγάλες πόλεις της Ελλάδας.

Κάποτε, οι κατασκευαστικές εργασίες τελείωσαν. Το καινούριο οινοποιείο και το μεγάλο αγροτόσπιτο ήταν πια γεγονός. Στην ατμόσφαιρα του Ολύμπου είχε αρχίσει να μυρίζει η άνοιξη.

Πλησίαζαν οι μεγάλες γιορτές του Διόνυσου.....

Ο κ. Αλκέτας έστρεψε τα μάτια του στον Όλυμπο και τον Διόνυσο, ύστερα στα Λείβηθρα και τον Ορφέα, τέλος στη θάλασσα και τη Θέτιδα.

Είπε μία σιωπηλή ευχή για τα αμπέλια και την οικογένεια, θυμήθηκε τους προγόνους του και την Κομπολογούλα, και, χωρίς να το θέλει, τα μάτια του γέμισαν κρυφά με δάκρυα.

Αμέσως μετά έδωσε τις απαραίτητες εντολές για τα εγκαίνια...

Από τις προηγούμενες γιορτές του Διόνυσου, οι γυναίκες του σπιτιού, οι καλλιεργητές της γης, οι βοσκοί, αλλά και οι ψαράδες του κ. Αλκέτα, προετοιμάζονταν από τον Όλυμπο μέχρι την θάλασσα για το μεγάλο πανηγύρι των εγκαίνιων..

Όμως τις τελευταίες αυτές μέρες, στις προετοιμασίες πήραν μέρος όλα τα συγγενικά του σπίτια, όχι μόνο από τα Δείβηθρα, αλλά και από το Ηράκλειο, τη Φίλα, και ολόκληρο τον μακεδονικό και τον θεσσαλικό Όλυμπο μέχρι τη λευκή Ελασσόνα.

Οι άνδρες της οικογένειας ανέλαβαν να ετοιμάσουν τα κρέατα, τα ψάρια και τα ποτά.

Οι γυναίκες ασχολήθηκαν με τα ζυμωτά, τα φουρνηστά, τα μαγειρευτά και τα γλυκά. Οι νεαροί ανέλαβαν το κυνήγι. Τόσο μεγάλες ήταν οι προετοιμασίες, που άνθρωποι, περιβάλλον και ζωντανά βαριαναστέναξαν με κόπο εκείνες τις ημέρες.

Ακόμη και ο μέγας Όλυμπος, ο ασάλευτος παρατηρητής όλων των γεγονότων, κούνησε το κεφάλι του αυστηρά και διαμαρτυρήθηκε στον πατέρα των θεών για την παρέα των κυνηγών που τάραξαν την ισορροπία στα δάση του: για τον Ορφώνδα από τα Λείβηθρα, τον Αλέξανδρο από την Πέλλα, για τον Επαμεινώνδα από το Ηράκλειο και για όλους τους υπόλοιπους νέους της μακεδονικής και της θεσσαλικής αριστοκρατίας από τη Λάρισα μέχρι την Πέλλα..

Ήταν οι πρώτοι κυνηγοί σε όλη την ελληνική επικράτεια και εκπαιδεύονταν να γίνουν πρώτοι πολεμιστές σε όλη την οικουμένη.

Οι Μακεδόνες νεαροί είχαν επιπλέον λόγους να κυνηγούν στα δάση. Σύμφωνα με το έθιμο, έπρεπε «τον κάπρο να σκοτώσουν έξω από τα δίχτυα», αλλιώς «θα έμεναν στα δείπνα καθιστοί και όχι ξαπλωμένοι».

Δε σταμάτησαν λοιπόν να κυνηγούν με πάθος στον Όλυμπο μέχρι που ο ίδιος ο Δίας αναγκάστηκε να στείλει το απαγορευτικό του σημάδι: έναν προειδοποιητικό κεραυνό στο κυνηγετικό καταφύγιο...

ην παραμονή, η οικογένεια παρέλαβε τα έπιπλα και την οικοσκευή του καινούριου σπιτιού και έκανε τις τελικές προετοιμασίες για τη μεγάλη μέρα.

Πεντακάθαροι και εξαγνισμένοι, συγκεντρώθηκαν αποβραδύς στο σπίτι των Λειβήθρων και αποκοιμήθηκαν ήρεμα μέχρι την επόμενη μέρα.

Μόνο η κ. Καλλιόπη και η πιστή Μοθωνία ξενύχτησαν σιωπηλές στο γυναικωνίτη. Οι προσευχές τους και τα οράματα αφορούσαν το μέλλον. Οι σκέψεις τους όμως έτρεχαν με ευγνωμοσύνη και στο παρελθόν, στους προγόνους της οικογένειας.

Γιατί, η ιστορία από την εποχή που οι γυναίκες μάζευαν τα άγρια σταφυλάκια στο δάσος μέχρι τις μέρες τους, είχε φτάσει από στόμα σε στόμα σαν παραμύθι.

Τα ξημερώματα στολίστηκαν, όπως όταν πήγαιναν σε γάμο, και έτρεξαν να συναντήσουν την οικογένεια.

Η πανηγυρική πομπή είχε ήδη ετοιμαστεί για να κατέβει στο Κομπολόι.

Εικόνες καθημερινής ζωής από την αρχαιότητα.

το μεταξύ, οι κάτοικοι από τις γύρω πόλεις, δηλαδή τα Λείβηθρα, το Ηράκλειο, τη Φίλα, τη Πῖμπλεια, το Μούσειον και το Δίον, είχαν κατεβεί στο Κομπολόι για να θαυμάσουν τη βίλλα και το οινοποιίο, και για να πάρουν μέρος στη γιορτή.

Όταν ο κ. Αλκέτας και η οικογένειά του έφθασαν στο κτήμα και άρχισε η τελετή, φίλησαν στην αρχή με ευγνωμοσύνη ένα πέτρινο μαχαιράκι που φύλαγαν στο εικονοστάσι και χρησιμοποιούσαν «τιμής ένεκεν» μόνο στην αρχή του τρύγου.

Ήταν το μαχαιράκι που είχε σκάψει κάποτε την ρίζα της Κομπολογούλας όταν την μετέφεραν από τα Λείβηθρα στο Κομπολόι.

Στη συνέχεια, προσευχήθηκαν και θυσίασαν στον Διόνυσο. Προσευχήθηκαν επίσης και θυσίασαν στον Ορφέα, που τον λάτρευαν όπως τους θεούς. Δε θυσίασαν ζώο αλλά κρασάκι Κομπολογούλας, επειδή ήξεραν ότι ο αγαπημένος τους πρόγονος αντιπαθούσε τα φονικά των ζώων και την κρεωφαγία.

Αμέσως μετά, ο κ. Αλκέτας άνοιξε τα πιθάκια με το καινούριο κρασί και το μοίρασε στους καλεσμένους του.

Ακολούθησε μεγάλη γιορτή με πλούσια τραπέζια για τους ζωντανούς, κόλλυβα για τους πεθαμένους και γλέντι ανεπανάληπτο με μουσική, τραγούδια, χορούς, τα «εξ αμάξης» χωρατά [τα τολμηρά δηλαδή πειράγματα από τα αγροτικά τους κάρα] και τον γάμο, μια μίμηση γάμου όπως ο Βλάχικος των Απόκρεω.

Μελανόμορφη παράσταση θυσίας.

Τρεις μέρες κράτησε το πανηγύρι και τρία χρόνια συζητιόταν τα πλουσιοπάροχα γεύματα και οι κρασοκατανύξεις που είχε προσφέρει στους επισκέπτες του ο κ. Αλκέτας.

Αργά το βράδυ της τρίτης μέρας, οι καλεσμένοι, σχεδόν όλοι μεθυσμένοι, πήραν τον δρόμο του γυρισμού.

Μόνο τρία αδέλφια δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στο σπίτι τους, γιατί ήταν αδύνατον να βρουν τον κ. Γερροντάρπαγο, τον πατέρα τους.

Ο κ. Γερροντάρπαγος ήταν ένας τρεχέδειπνος και παρράσιτος γέρος που έτρεχε σε όλα τα δείπνα απρόσκλητος. Για να φουσκώσει την κοιλιά του με κρασί και τους άλλους με λογοδιάρροια, για να γλύψει τελευταίος τα πιάτα και για να βουτήξει στα κρυφά κανένα ασημένιο ποτήρι.

Τα ξημερώματα της τέταρτης μέρας, τον ανακάλυψε η Μοθωνία στο υπόγειο του καινούριου σπιτιού. Άδειαζε στο αχόρταγο στομάχι του με αγαλλίαση τα πιθαράκια όπου παλαίωνα το κρασί για τους γάμους του κ. Ορφώνδα.

Ο Διόνυσος στον κυρ-Μέντιο, γαϊδουράκι της Μένδης, πόλη της Χαλκιδικής, στην οποία ανήκει το νόμισμα και στην οποία οφείλει το όνομά του ο κυρ-Μέντιος.

χ, Ορφώνδα... φώναξε τότε η Μοθωνία.

Και ήταν η πρώτη φορά που μίλησε από την ημέρα που πάτησε το πόδι της στην Ελλάδα...

Είδαν και έπαθαν τα παιδιά του κ. Γεροντάρπαγου να τον απομακρύνουν από το υπόγειο.

Ο κ. Αλκέτας θύμωσε πολύ και ετοιμάστηκε να τον σπάσει στο ξύλο. Όμως τον σταμάτησε ο κ. Ορφώνδας. Αισθανόταν σα να χρωστούσε χάρη σε εκείνον τον άσχημο γέρο κλέφτη.

Γιατί εκείνο το

Αχ...

της Μοθωνίας, του είχε πληγώσει την καρδιά για πάντα.

Η οικογένεια στρώθηκε στην δουλειά από την επόμενη κιόλας μέρα. Γιατί, όπως έλεγε η παράδοση, η αμπελοκαλλιέργεια και η οινοποιία είναι από τις δουλειές που δεν συγχωρούν την τεμπελιά, ούτε την αδιαφορία.

Μέχρι τον επόμενο τρύγο, η Μοθωνία είχε παντρευτεί τον Ορφώνδα.

Εκείνη την ημέρα, οι γλάροι από τη θάλασσα και τα γεράκια από το βουνό έστησαν γλέντι τρικούβερο πάνω από το Κομπολόι.

Ο Πήγασος χλιμίντρισε χαρούμενα και πέταξε προς τη Μαύρη Θάλασσα, ενώ ο Αργοναύτης από τα Δείβηθρα χαμογέλασε ικανοποιημένος, και τραγούδησε στην Κομπολογούλα το αγαπημένο της τραγούδι.

Γιατί οι κλάδοι των απογόνων του είχαν συναντηθεί και πάλι...

Τα χρόνια πέρασαν σα νάταν σε κινηματογραφική ταινία...

Είδαν τον κ. Αλκέτα να πηγαίνει κοντά στην Κομπολογούλα και τους αγαπημένους του προγόνους, τον Ορφώνδα και τον Επαμεινώνδα να ακολουθούν τον φίλο τους, τον νεαρό βασιλιά Αλέξανδρο, στην Ανατολή.

Είδαν τον πρόωρο θάνατο του βασιλιά στην Ασία, και τον ελληνισμό να απλώνει στην Ανατολή τις ρίζες που δίνουν καρπούς μέχρι σήμερα.

Είδαν τέλος τον κ. Αλκέτα τον νεώτερο γιο του Ορφώνδα και της Μοθωνίας [που τώρα λεγόταν Σεμέλη] να παντρεύεται την Ευρυδίκη, κόρη του Επαμεινώνδα και της Φίλας. Οι γενιές άρχισαν να διαδέχονται η μία την άλλη...

Ομως για τη μητρόπολη του Ελληνισμού, τη Μακεδονία, τα χρόνια μετά τον Αλέξανδρο ήταν δύσκολα.

Ταραχές, εμφύλιοι πόλεμοι και επιδρομές είχαν κακές συνέπειες στα κτίρια και τις επιχειρήσεις που βρίσκονταν έξω από τα κάστρα των πόλεων.

Ανάμεσα στα πρώτα τους θύματα ήταν και το Κομπολόι.

Τραυματισμένο αλλά ακόμη ζωντανό, επισκευάστηκε και συνέχισε να λειτουργεί. Μέχρι την εποχή που οι Ρωμαίοι κατέλαβαν την Μακεδονία. Τότε εγκαταλείφθηκε και άρχισε σιγά-σιγά να θάβεται μέσα στα ίδια του τα ερείπια. Οι πλημμύρες που έρχονταν από τον Όλυμπο συμπλήρωσαν την καταστροφή....

Λίγο αργότερα, ύστερα από έναν μεγάλο σεισμό και μεγάλες πλημμύρες, εγκαταλείφθηκαν και τα Λείβηθρα. Οι κάτοικοι μετακόμισαν στο Δίον, όπου οι κατακτητές εγκατέστησαν μια πλούσια ρωμαϊκή αποικία.

Η πατρίδα της Κομπολογούλας ερήμωσε. Τα δάση άρχισαν και πάλι να ξαπλώνονται, οι αμπελώνες να γεμίζουν αγριόχορτα και τα αμπέλια να ξαναγίνονται αγριάμπελα που σκαρφάλωναν πάνω στα δέντρα για να αντικρύσουν τον ήλιο....

Μονάχα ένας μικρός αμπελώνας κοντά στα Λειβήθρα συνέχισε να ζει γιατί ο δισέγγονος του κ. Ορφώνδα ερχόταν για να τον καλλιεργήσει από το Δίον, όπου είχε μετακομίσει μαζί με τα ιερά λείψανα του Ορφέα. Βλέπετε, το θεωρούσε μεγάλη γρουσουζιά να εγκαταλείψει την πανάρχαια παράδοση της οικογένειας.

Έτσι, η γενιά της Κομπολογούλας έζησε πολλά πολλά χρόνια μετά την καταστροφή του οινοποιείου του κ. Αλκέτα...

Η αγροτική περιοχή των Λειβήθρων.
Περίπου στο κέντρο, το Κομπολόι.

Η μονή των Κανάλων (δηλαδή των Λειβήθρων)
στον Όλυμπο.

Συνέχισε μάλιστα να ζει και μετά τη γέννηση του Χριστού μας, χάρη στην οικογένεια της Κομπολογούλας αλλά και χάρη στα χριστιανικά μοναστήρια, που με αφοσίωση επέμεναν να καλλιεργούν αμπέλους και να παράγουν κρασί.

Έτσι, τα ορφικά αμπέλια κατάφεραν να επιβιώσουν κοντά στα μοναστήρια του Ολύμπου μέχρι τον 20ο αιώνα. Τότε, μια βαριά αρρώστια [που ποτέ δεν είχαν δει τα αμπέλια από τότε που ζούσαν στα δάση] έφτασε στην Ελλάδα από την Ευρώπη.

Την έλεγαν φυλλοξήρα και κυριολεκτικά εξολόθρευσε τη γενιά της Κομπολογούλας. Έμειναν ελάχιστα τρισέγγονα ανάμεσα σε ξένα αμπέλια που έφεραν οι άνθρωποι από μακριά, κυρίως από την πατρίδα της Μοθωνίας.

Όμως η φυλλοξήρα δεν ήταν η τελευταία συμφορά για τη γενιά της Κομπολογούλας.

Μερικές δεκαετίες αργότερα, ακολούθησε η καλλιέργεια του καπνού, που έκανε τους ανθρώπους να ξεριζώσουν τα αμπέλια και [σαν να μὴν έφτανε αυτό] ο τουρισμός που έκανε τους αμπελώνες οικόπεδα!!

Άγνωστο αν σε κάποια γωνιά του Ολύμπου κατέφυγε κανένα τρισέγγονο της Κομπολογούλας για προστασία.

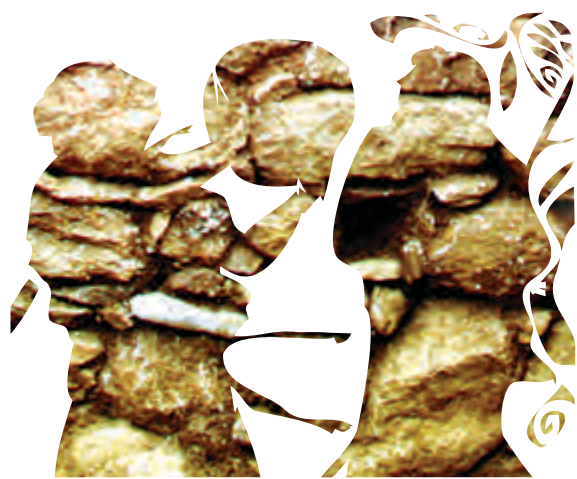
Γεγονός είναι ότι, στις μέρες μας, τίποτε στο Κομπολόι δε θύμιζε την διονυσιακή περιπέτεια της περιοχής.

Μέχρι τα τέλη του 20ου αιώνα μ.Χ. Γιατί τότε κατέφθασε και εδώ ο εκσυγχρονισμός των εθνικών δρόμων και των σιδηροδρόμων. Είχε φτάσει η ώρα για να ξανάλθουν στο φως το αγαπημένο σπίτι και το οινοποιείο του κ. Αλκέτα...

• Σήμερα •

Οι αρχαιολόγοι

1997 μ.Χ. Εκείνο

το πρωινό στην Αθήνα, ο Φώντας σηκώθηκε από το κρεβάτι του ανήσυχος. Από το μυαλό του δεν έφευγε η χθεσινή συζήτηση που είχε με τη μητέρα του για το μέλλον του αμπελώνα στα Λείβηθρα. «Είναι πολύ κουρασμένη για να θυμώσω μαζί της» σκέφθηκε, ανοίγοντας το παράθυρο να μπει ο πρωινός

αέρας. Θόρυβος ανυπόφορος μπούκωσε στο δωμάτιο, ύστερα και το νέφος.

Έκλεισε αμέσως βιαστικά, δικαιολόγησε μέσα του όλα τα νεύρα και τις κακίες που δημιουργεί το περιβάλλον στους Αθηναίους, και ξανάφερε στο μυαλό του τον αμπελώνα.

Από τότε που έχασαν τον πατέρα του, τον κ. Άλκη από τον Όλυμπο, η κ. Πόπη νοίκιαζε τον αμπελώνα στον μπάρμπα Γιώργο, έναν ντόπιο παραγωγό που έφτιαχνε λίγο κρασί, πολύ τσίπουρο, και μαθήματα αμπελοκαλλιέργειας και οινοποιίας στα παιδιά της, τον Φώντα και την Ευρυδίκη.

Όμως, σα γνήσιο παιδί της εποχής του, ο Φώντας αγαπούσε περισσότερο τα κριθαρίσια ποτά,

τη μπύρα δηλαδή και το ουίσκι. Από τότε μάλιστα που μεγάλωσε, είχε μεγάλο μεράκι να μετατρέψει τον αμπελώνα σε τουριστικό μπαράκι, με πλούσια ευρωπαϊκά ποτά και σφηνάκια.

Αυτή ήταν η αιτία των καθημερινών του καβγάδων με την κ. Πόπη και με την αδελφή του, την Ευρυδίκη.

Η κ. Πόπη καταγόταν από τη Μαύρη Θάλασσα, όπου οι παππούδες της υπήρξαν [όπως και του κ. Άλκη] μεγάλοι οινοπαραγωγοί και οινοπότες. Ποτέ δεν μπόρεσαν να ξεχάσουν τους αμπελώνες που άφησαν πίσω τους, και η νοσταλγία για τα αμπέλια πέρασε σε όλα τους τα παιδιά και τα εγγόνια, με πιθανή εξαίρεση τον Φώντα.

Η μεγάλη του αδελφή, η Ευρυδίκη, που ήταν αρχαιολόγος, κληρονόμησε τη νοσταλγία για τα αμπέλια, τη μεταμόρφωσε όμως σε μία σειρά από μελέτες για τον Διόνυσο και τα αρχαία αγγεία του πότου.

Και οι δύο γυναίκες, η μητέρα και η αδελφή του Φώντα, αγωνίζονταν με πάθος [σαν πραγματικές μαινάδες] για να σώσουν τον αμπελώνα στα Λείβηθρα.

Σα να μην έφτανε αυτό, όλες τις τελευταίες νύχτες ο Φώντας ονειρευόταν παραμύθια με αρχαίους και αμπέλια, όπως εκείνα που του μουρμούριζε η αδελφή του...

Εκείνο το βράδυ ο Φώντας και η Ευρυδίκη πήγαν στο μπαράκι της γειτονιάς για να συζητήσουν το πρόβλημα του αμπελώνα τους στα Λείβηθρα.

Ακόμη κι αν ήθελαν να μαλώσουν, στάθηκε ευτυχώς αδύνατο. Ούτε καν μπόρεσαν να σταυρώσουν κουβέντα, αφού η μουσική ήταν πολύ

δυνατή, το ποτό δυνατότερο, και η οχλαγωγία τριγύρω μεγάλη. Κατέληξαν σε λίγο μοναχοί, ο καθένας σεριάνι στον κόσμο του.

Όταν ο Φώντας επέτρεψε σπίτι, αποκοιμήθηκε με την τηλεόραση ανοιχτή, αλλά [παραδόξως] με το μυαλό του ξύπνιο.

Πρώτη πρώτη τον επισκέφθηκε η Κομπολογούλα.

Όταν ξύπνησε, μόλις είχε τελειώσει μία συζήτηση με τον κ. Αλκέτα για τις μαινάδες. Ανοίγοντας τα μάτια, όλες του οι αισθήσεις ήταν γεμάτες με πανέμορφες εικόνες, ήχους και μυρωδιές του Ολύμπου.

Ξημερώματα σχεδόν, πήρε το τρένο για Κατερίνη. Ένιωθε μεγάλη ανάγκη να απομονωθεί στο παλιό τους σπίτι και να σκεφθεί στον καθαρό αέρα...

Αμέσως μετά τον Πλαταμώνα και πριν α-
κόμη φτάσουν στη Λεπτοκαριά, το τρέ-
νο πέρασε από το Κομπολόι, στην α-
γροτική περιοχή Σκοτίνας και Λειβή-
θρων.

Ήταν μια περιοχή κοντά στον αμπελώνα, ό-
που έπαιζαν με την αδελφή του όταν ήταν παιδιά
και μάζευαν κεραμιδάκια με σχέδια.

Στο μυαλό του ήλθαν τα μεγά-
λα μάτια της Ευρυδίκης όταν α-
ντίκρυσαν πρώτη φορά τον Αλέ-
ξανδρο να λάμπει μέσα στα χώ-
ματα. Ήταν το πρώτο νόμισμα
που βρήκε και παρέδωσε στο
Μουσείο ο Φώντας, και η πρώτη
φορά που άκουσε την αδελφή του
να λέει ότι θα γίνει αρχαιολόγος.

Κοίταξε έξω από το παράθυ-
ρο με συγκίνηση, και πετάχτηκε
από το κάθισμα με φρίκη: μια
σειρά από χωματουργικά μηχανήματα έσκαβαν
με μανία τα χώματα. Έβγαλε το κινητό του τηλέ-
φωνο και ειδοποίησε την αδελφή του.....

Κανείς από τους κατασκευαστές δεν ήθελε να
παραδεχθεί ότι όλες εκείνες οι “αγριόπετρες”
[όπως τις έλεγαν] και τα σπασμένα κεραμίδια
του Κομπολογιού ήταν πράγματα αρχαία.

«Είναι» έλεγαν, «κεραμιδαριό της Τουρκο-
κρατίας»

Τα κεραμιδαριά της Τουρκοκρατίας είναι πο-
λιτιστική κληρονομιά με δική τους αξία, αλλά
[δυστυχώς] η αναγνώριση των αρχαίων στα χώ-
ματα είναι μια ειδική γνώση που την έχουν μόνο
οι αρχαιολόγοι..

Πολλά πράγματα λοιπόν καταστράφηκαν α-
νεπανόρθωτα...

Η βιασύνη για τα σύγχρονα έργα ήταν μεγάλη και οι οικονομικές δυνατότητες της Αρχαιολογίας μικρές. Έτσι, οι κατασκευαστές των έργων αποφάσισαν να πληρώσουν τα έξοδα των αρχαιολόγων για να ξεκινήσουν όσο το δυνατόν πιο γρήγορα και οι δικές τους εργασίες.

Πρώτοι πρώτοι έφτασαν από την Αρχαιολογία δύο εκπρόσωποι: ένας αρχαιολόγος και ένας εργοταξιάρχης. Αμέσως μετά, ήλθαν και άλλοι έκτακτοι αρχαιολόγοι, φύλακες, συντηρητές, σχεδιαστές, εργάτες της γης και σχεδόν όλοι όσοι είναι απαραίτητοι για ένα τέτοιο έργο.

Το τρίτο βράδυ ήλθε και η Ευρυδίκη.

Ώρες πολλές κάθισαν τα δυο αδέλφια στο τραπέζι μιας παλιάς ταβερνούλας στη Σκοτίνα απέναντι από τα Λείβηθρα, ακούγοντας μουσική που τους επέτρεπε να συζητήσουν.

Πίνοντας αργά αργά το κρασάκι τους, ήλθαν στο κέφι και ξέχασαν τις διαφορές τους.

Και όταν αργότερα ήλθαν οι αρχαιολόγοι, έσυραν όλοι μαζί τον χορό των αμπελιών κάτω από τα άστρα ...

Λείβηθρα

Από εκείνο το βράδυ ο Φώντας έπαψε να βλέπει όνειρα με αρχαίους. Από τότε και στο εξής έβλεπε μόνο αρχαιολόγους και αρχαιότητες.

Ζήτησε μάλιστα να δουλέψει μαζί τους ως εργάτης της γης, στην ανασκαφή που άρχιζε από την άλλη μέρα στο Κομπολόι.

Η Ευρυδίκη του έκανε τα πρώτα μαθήματα.

«Η Αρχαιολογία είναι μία αρχαιογνωστική επιστήμη» του είπε «όπως η Ιστορία».

«Η Ιστορία μελετά το παρελθόν με τη βοήθεια των γραπτών κειμένων. Η Αρχαιολογία το μελετά με τη βοήθεια των υλικών κατάλοιπων του παρελθόντος, τα οποία αποκαλύπτει με τις ανασκαφές.

Όλα τα υλικά κατάλοιπα συμβάλλουν στη γνώση του παρελθόντος.

Τα θεμέλια των κτιρίων π.χ. μας βοηθούν να αναπαραστήσουμε τα κτίρια των αρχαίων προγόνων μας, τα εργαλεία δείχνουν πώς εργάζονταν, τα οστά και τα φυτικά κατάλοιπα επισημαίνουν τη διατροφή τους. Η γύρις βοηθά να αναπαρασταθεί το αρχαίο κλίμα κ.ο.κ.

Οι αρχαιότητες είναι θαμμένες είτε επειδή κάποιος τις έθαψε στην αρχαιότητα [π.χ. στους τάφους] είτε επειδή καλύφθηκαν από μια φυσική καταστροφή [π.χ. την έκρηξη κάποιου ηφαιστείου, ή μία καθίζηση από το διπλανό βουνό] είτε επειδή τάφηκαν μέσα στα ίδια τους τα ερείπια και παραδόθηκαν σε μία καινούρια χρήση των ανθρώπων ή της φύσης.

«Τη βλέπεις την καημένη την αποθηκούλα;» πρόσθεσε, και του έδειξε τα ερείπια της παλιάς αποθήκης του σπιτιού τους στον Όλυμπο.

«Αν την αφήσουμε να γκρεμίσει, θα ταφεί

Η Ιουλία Βοκοτοπούλου, η ψυχή της αρχαιολογίας στη Μακεδονία, μέχρι τον Αύγουστο του 1995, που μας εγκατέλειψε πρόωρα.

τελικά μέσα στα ίδια της τα ερείπια και πάνω της θα φυτρώσουν χόρτα, θάμνοι και δέντρα. Χθες σκάλισα τα ερείπια και έβγαλα από μέσα ό,τι σωζόταν από τη ραπτομηχανή της γιαγιάς. Μου έπεσε μάλιστα και ένα κατοστάρικο μέσα σε μία τρύπα. Πρόσεξα και άλλα σκαψίματα, του μπαρμπα-Γιώργου που μάζεψε τα εργαλεία του παππού.

Αν ύστερα από πολλά χρόνια οι αρχαιολόγοι αποφασίσουν να ερευνήσουν το μέρος, θα βρουν κάτω από τις ρίζες τους γκρεμισμένους τοίχους. Ως τότε θα έχουν γίνει χώμα, γιατί τα πλιθιά είναι ψημένα στον ήλιο όπως και των αρχαίων.

Αν αφαιρεθούν αυτά τα χώματα, θα βρουν το κατώτερο τμήμα των τοίχων που είναι χτισμένο με πέτρες, και τη στέγη που σάπισε πρώτη και έπεσε στα πατώματα.

Αν είναι καλοί αρχαιολόγοι, θα ξεχωρίσουν μέσα στα χώματα και τους λάκκους που σκάψαμε ο μπαρμπα-Γιώργος κι εγώ, θα σχολιάσουν μάλιστα και το κατοστάρικο που μου έπεσε στα ερείπια».

Για να καταλάβει καλύτερα του σχεδίασε και ένα σκιστάκι.

«Αυτό λέγεται στρωματογραφία» του εξήγησε, τονίζοντας ότι είναι το σημαντικότερο πράγμα που πρέπει να προσέξει ο αρχαιολόγος, αν θέλει να καταλάβει την ανασκαφή του.

«Αφού καθαρίσουν τους λάκκους», συνέχισε η Ευρυδίκη, «στα γκρεμίσματα των τοίχων, αλλά κυρίως πάνω στα πατώματα και κάτω από την πεσμένη στέγη θα βρεθούν όλα εκείνα τα πράγματα που εσύ και εγώ δε φροντίσαμε να μαζέψουμε πριν γκρεμίσει η αποθήκη. Κι επειδή δε φροντίσαμε να αφήσουμε κανένα σημείωμα στα ερείπια, οι αρχαιολόγοι που θα σκάψουν την αποθηκούλα θα βγάλουν συμπεράσματα μόνο από ό,τι βρουν στην ανασκαφή τους. Θα καταλάβουν από το σχήμα του κτιρίου και από τη θέση των ευρημάτων ότι πρόκειται για μία αποθήκη, και από τον τρόπο που γκρέμισε θα καταλάβουν ότι την είχαμε εγκαταλείψει στην τύχη της. Από τα σκεύη που είχαν αποθηκευμένα η γιαγιά και ο παππούς, θα μπορέσουν να αναπαραστήσουν αρκετές από τις συνήθειες της καθημερινής μας ζωής. Θα καταλάβουν γρήγορα ότι η αποθηκούλα μας έζησε στον 20ο αιώνα. Συγκρίνοντας την παλιά ηλεκτρική κουζίνα της γιαγιάς με τις άλλες κουζίνες θα καταλάβουν πότε ακριβώς έζησε η γιαγιά. Από τα Λέγκο και τα Στρουμφάκια [παιχνίδια που υπάρχουν σε όλο τον κόσμο], θα καταλάβουν πότε ήμασταν παιδιά, από το κατοστάρι που έχασα θα καταλάβουν πότε έψαχα-

Αριστερά:
Στρώμα καταστροφής στέγης που καλύπτει αρχαίο δάπεδο και ό,τι βρισκόταν επάνω του την ώρα της καταστροφής.
Δεξιά:
Το υπόγειο του πύργου.

Φανταστική στρωματογραφία ενός κτίσματος που καταστράφηκε σταδιακά από εγκατάλειψη. Πρώτα σάπισαν τα ξύλα της στέγης που έπεσαν μαζί με τα κεραμίδια και σκέπασαν οτιδήποτε ακουμπούσε στα πατώματα. Οι λάκκοι είναι σκαψίματα μέσα στα ερείπια σε διάφορες φάσεις της ερειπώσεως.

να στα ερείπια. Ίσως μάλιστα καταλάβουν ότι έψαχνα την ραπτομηχανή, γιατί κάποια εξαρτήματά μου έσπασαν και δεν μπόρεσα τελικά να τα βγάλω.

Η ανασκαφή λοιπόν είναι σαν ένα βιβλίο που γράφει ιστορία, οι σελίδες του όμως χάνονται μαζί με το χώμα που οι εργάτες πετάνε στο καροτσάκι. Γι' αυτό, οι αρχαιολόγοι προσπαθούμε να συγκεντρώσουμε όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες πριν οι χωματίνες σελίδες της ιστορίας καταλήξουν στα μπάζα.

Σε μία αρχαιολογική ανασκαφή λοιπόν, αρχαιολόγοι και εργάτες δεν σκάβουμε όπως στα χωματοεργικά έργα, [όπως δηλαδή όταν ανοίγουμε θεμέλια για οικοδομές], αλλά με μεγάλη προσοχή, ακόμη και όταν είναι απαραίτητο να κινηθούμε με μεγάλες ταχύτητες, όπως θα γίνει αναγκαστικά και στο Κομπολόι. Κρατούμε ημερολόγιο για όλα όσα παρατηρούμε στην ανασκαφή, φωτογραφίζουμε, σχεδιάζουμε και αποτυπώνουμε με μεγάλη λεπτομέρεια όλα τα αρχαία. Μετά την μελέτη των πραγμάτων που βρέθηκαν στην ανασκαφή, φροντίζουμε να μοιραστούμε τη νέα γνώση που αποκτήσαμε με όλο τον υπόλοιπο κόσμο...»

Η Ευρυδίκη έφυγε την άλλη μέρα για τη δική της ανασκαφή σε άλλον αρχαιολογικό χώρο του Ολύμπου.

Ο Φώντας έμεινε με τους αρχαιολόγους στο Κομπολόι σχεδόν 10 μήνες.

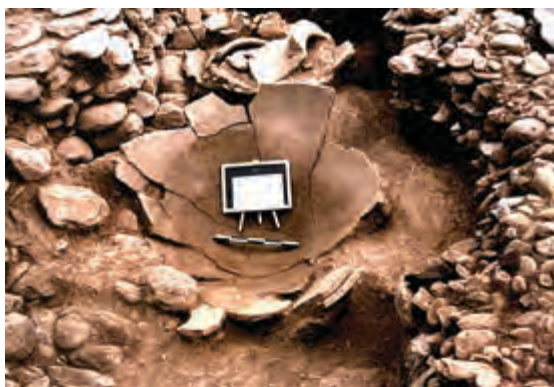
Δεν ήταν πάντα ευχάριστη εμπειρία, ιδιαίτερα τον πρώτο καιρό όταν οι αρχαιολόγοι έπρεπε να πείσουν όλους τους σοβαροφανείς γραφειοκράτες Αθηνών και Θεσσαλονίκης ότι κάτω από τους χειμάρρους του Ολύμπου, τα μπάζα και τις μεγάλες καταστροφές των χωματουργικών μηχανημάτων βρίσκονταν τα ερείπια της περιουσίας των Μακεδόνων προγόνων του.

Όταν όμως άρχισαν να διαγράφονται μέσα στο χώμα τα πρώτα δωμάτια των αρχαίων κτιρίων, να βρίσκονται τα πρώτα πιθάρια του πιθεώνα και τα μεγάλα στρώματα καταστροφής της αρχαιότητας, τότε όλες οι δυσάρεστες εμπειρίες έσβησαν.

Τα μάτια του έβλεπαν μόνο τα χώματα και το μυαλό του ταξίδευε γοργά πίσω στο χρόνο...

Κομπολόι. Αεροφωτογραφία και λεπτομέρειες.

Κομπολόνι:
Λεπτομέρειες του πιθεώνα.

Η ανασκαφική έρευνα αποκάλυψε πολλά και διάφορα τμήματα ενός σπουδαίου αρχαίου αγροκτήματος. Κυριότερα ήταν τα τμήματα δύο μεγάλων κτιρίων που αποτελούσαν ένα ενιαίο αρχαίο συγκρότημα. Το ανατολικό κτίριο ήταν ένα αρχαίο σπίτι, το δυτικό ένας πιθεώνας.

Και τα δύο κτίρια ήταν οργανωμένα, όπως όλα τα αρχαία σπίτια, γύρω από δύο υπαίθριες αυλές.

Όλοι οι χώροι γύρω από την κεντρική αυλή του δυτικού κτιρίου στέγαζαν πίθους διαφόρων μεγεθών, βυθισμένους ή όχι στα δάπεδα, συχνά με εγχάρακτες επιγραφές στο χείλος.

Έξω από τον πιθεώνα βρέθηκαν επίσης πολλά πιθάρια, στεγασμένα με ξύλινα υπόστεγα.

Κομπολοί. Ανατολικά δωμάτια του αγροτόσπιτου. Το κεντρικό δωμάτιο με βαθύ υπόγειο.

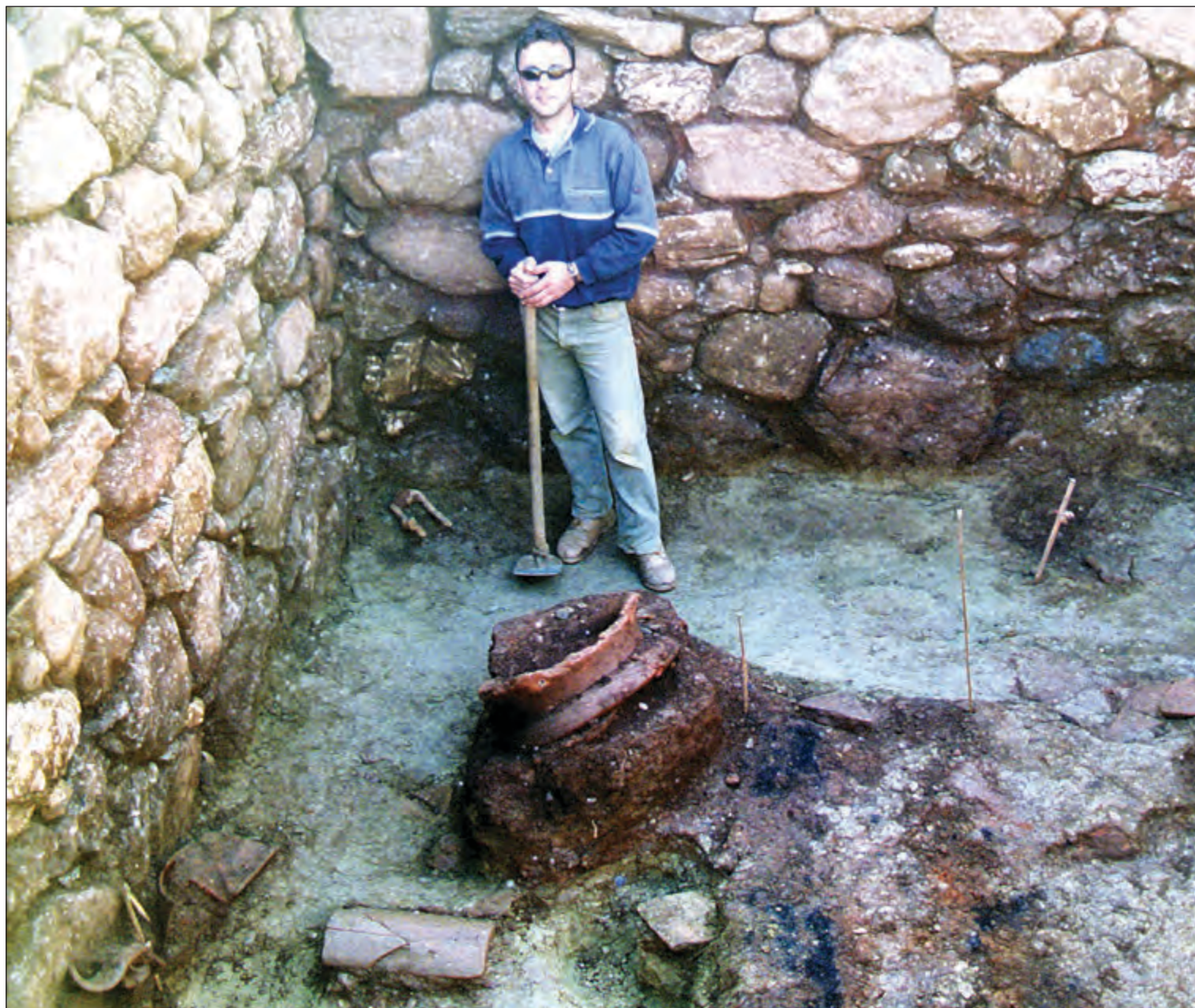
Κομπολόι. Πιθάρια έξω από το οινοποιείο.

Γενική άποψη και λεπτομέρεια του οινοποιείου.

Το υπόγειο του πύργου της αγρέπαυλης,
με πεσμένο στο εσωτερικό του τον πλίνθινο τοίχο.

Το υπόγειο της αγρέπαυλης.

Προσπαθώντας να ερμηνεύσουν καλύτερα το χώρο, οι αρχαιολόγοι μάζεψαν δείγματα από το χώμα των πιθαριών και των αμφορέων, από τις εστίες, τους λάγκους και τα στρώματα καταστροφής για να μελετήσουν τα αρχαιοβοτανολογικά ευρήματα. Τα φυτικά κατάλοιπα που ανακάλυψαν ήταν στη μέγιστη πλειοψηφία τους γίγαρτα οινάμπελων, δηλαδή κουκούτσια σταφυλιών.

Σε ένα από τα πιθάρια βρέθηκαν 8.000 γίγαρτα με φλούδα. Το γεγονός αυτό οδήγησε τους αρχαιολόγους στην υπόθεση ότι αυτό ήταν το πιθάρι όπου ο αρχαίος οινοποιός έκανε το πρώτο βράσιμο του μούστου για την παρασκευή του μαύρου κρασιού..

Επιπλέον, στα στρώματα καταστροφής και μέσα σε ένα από τα πιθάρια εντοπίστηκε ρετσίνα, μάλλον για την κατασκευή μιας αρχαίας μακεδονικής ρετσίνας.

Τέλος, ανάμεσα στα οινοποιητικά σκεύη, οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν και ένα ακόμη παράξενο εύρημα: ένα παλαιοιλιθικό μαχαιράκι. Δηλαδή, ένα πέτρινο μαχαιράκι από την εποχή που οι άνθρωποι δεν είχαν μάθει ακόμη να καλλιεργούν τη γη και δεν είχαν ανακαλύψει τα μαχαίρια από μέταλλο.

Το ανατολικό υπόγειο του αγροτόσπιτου στο Κομπολόι. Σπασμένο στο δάπεδο ένα πιθαράκι. Ανάμεσα στον κεντρικό μεσότοιχο και το βόρειο τοίχο, πεσμένοι πλίνθοι από το ανώτερο τμήμα του κτιρίου.

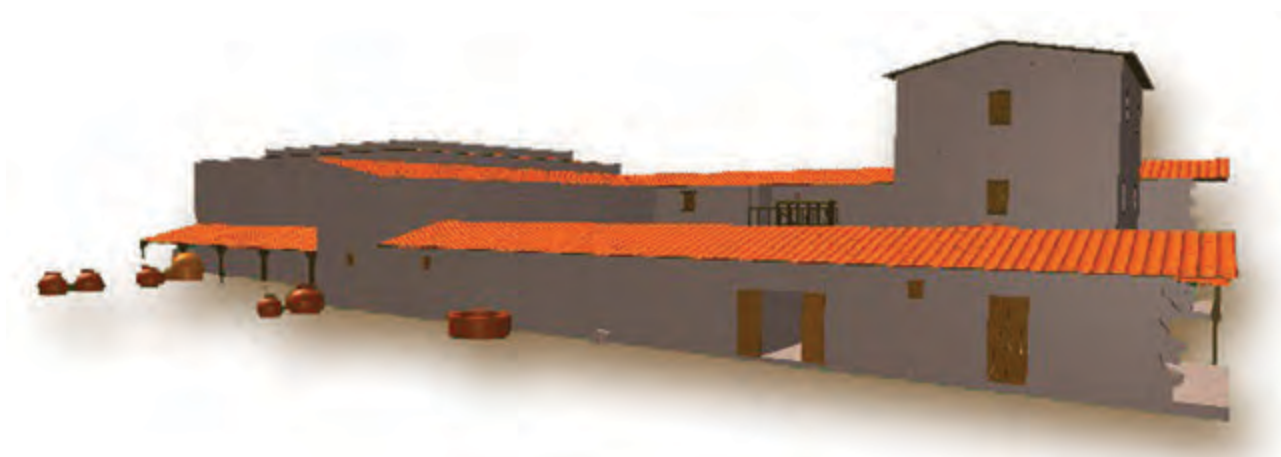

Σκεύη και γίγαρτα (κουκούτσια σταφυλιού).

Θραύσματα από μεγάλα πήλινα σκεύη οινοποιητικής χρήσης και σιδερένια μαχαίρια. Βρέθηκαν και άλλα εργαλεία και σκεύη για την ίδια χρήση, καθώς επίσης και πολλά είδη καθημερινής χρήσης του αγροτόσπιτου.

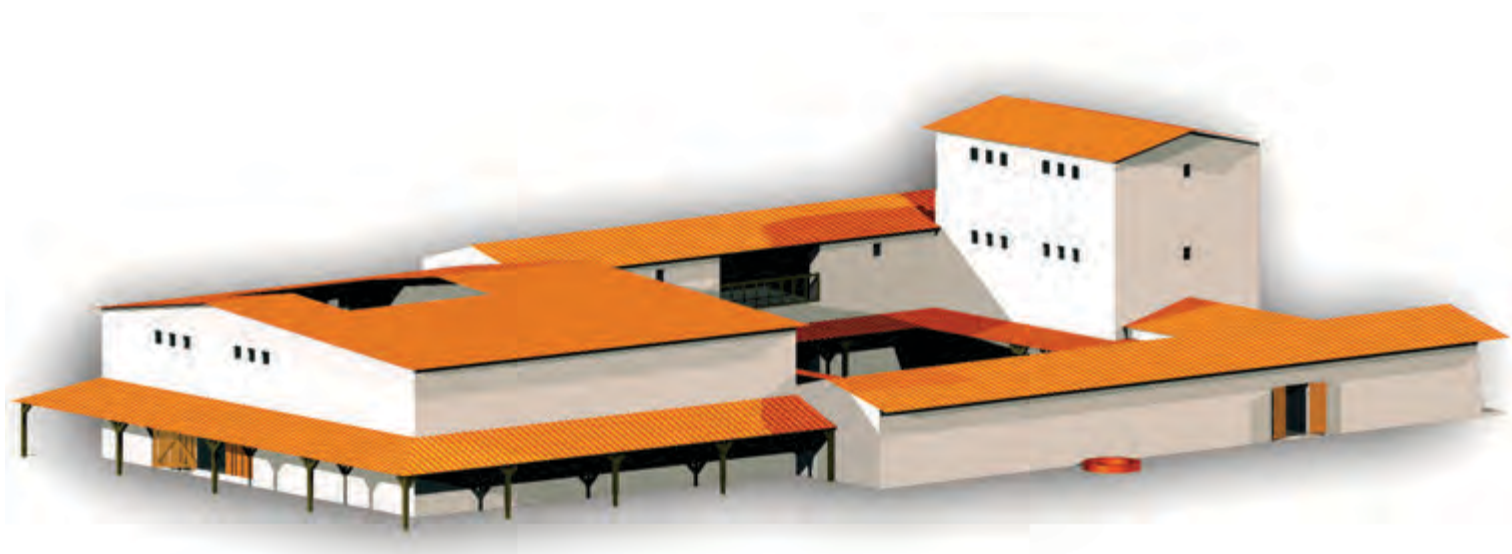
Κομπολόι, αναπαραστάσεις

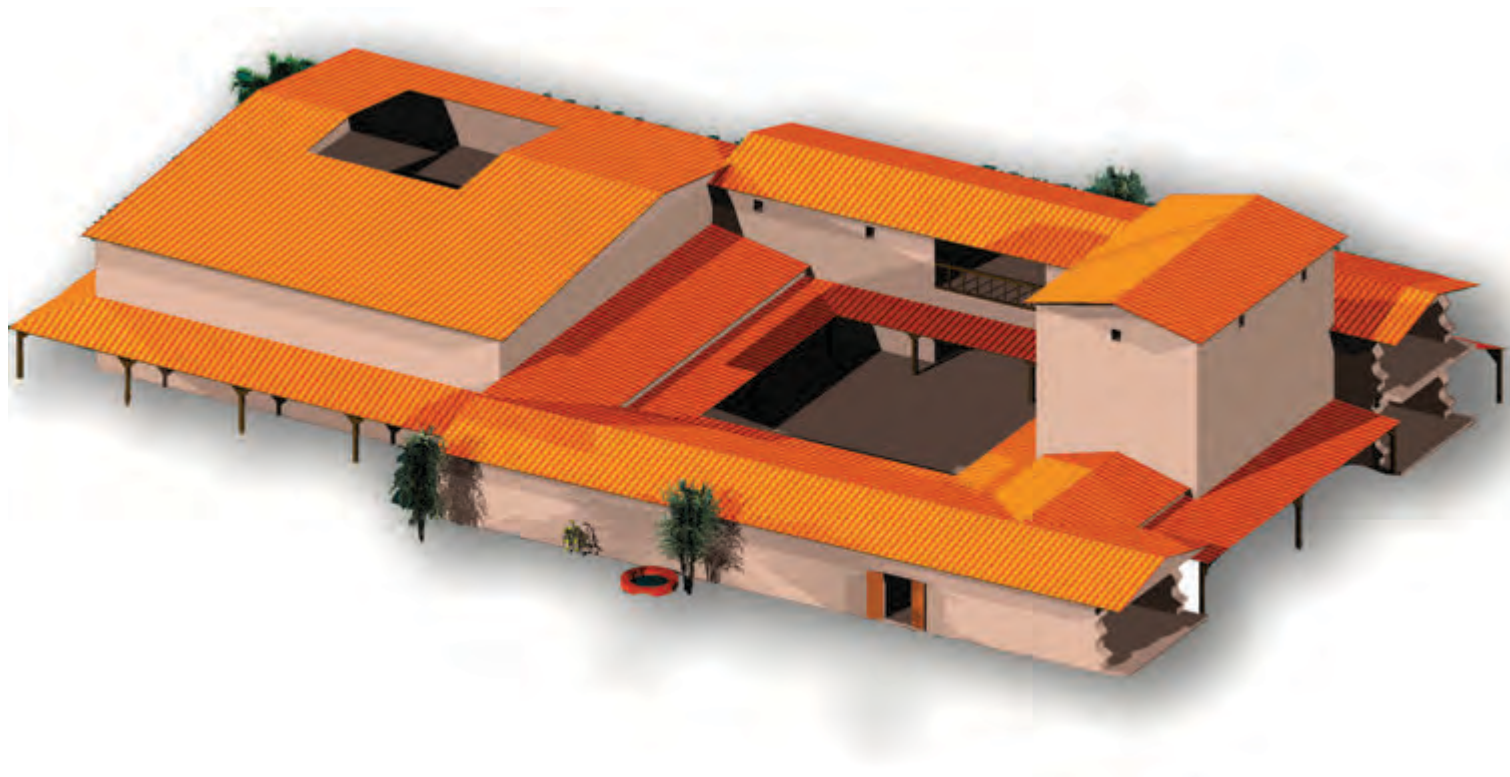
Νότια όψη του συγκροτήματος.

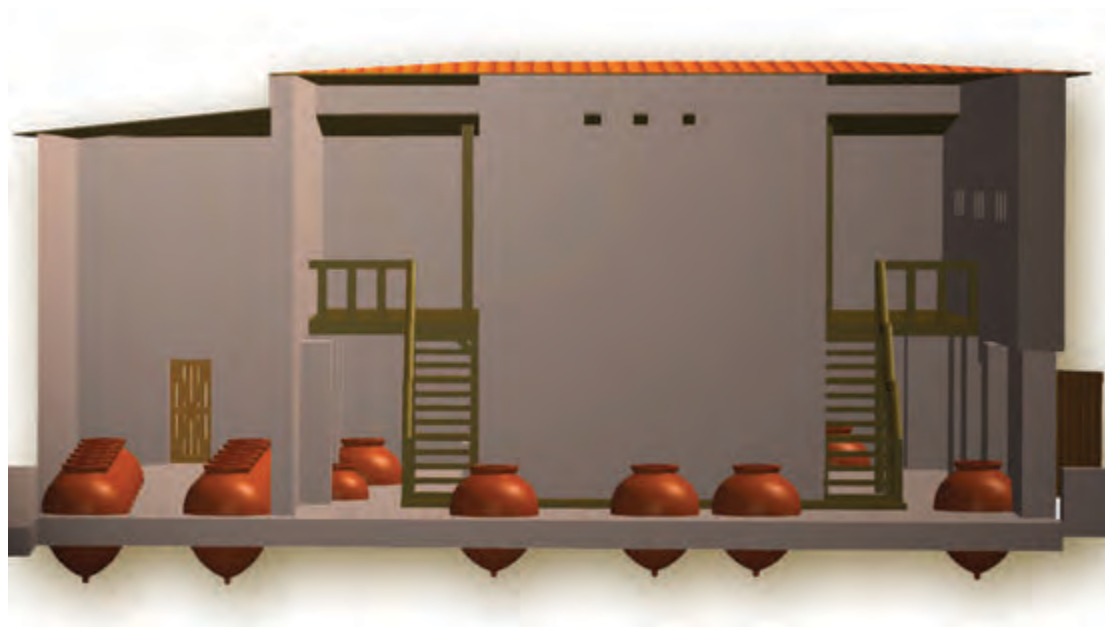
Η αυλή της αγρέπαυλης (αγροτική οικία με αυλή) Όψη από ΝΔ.

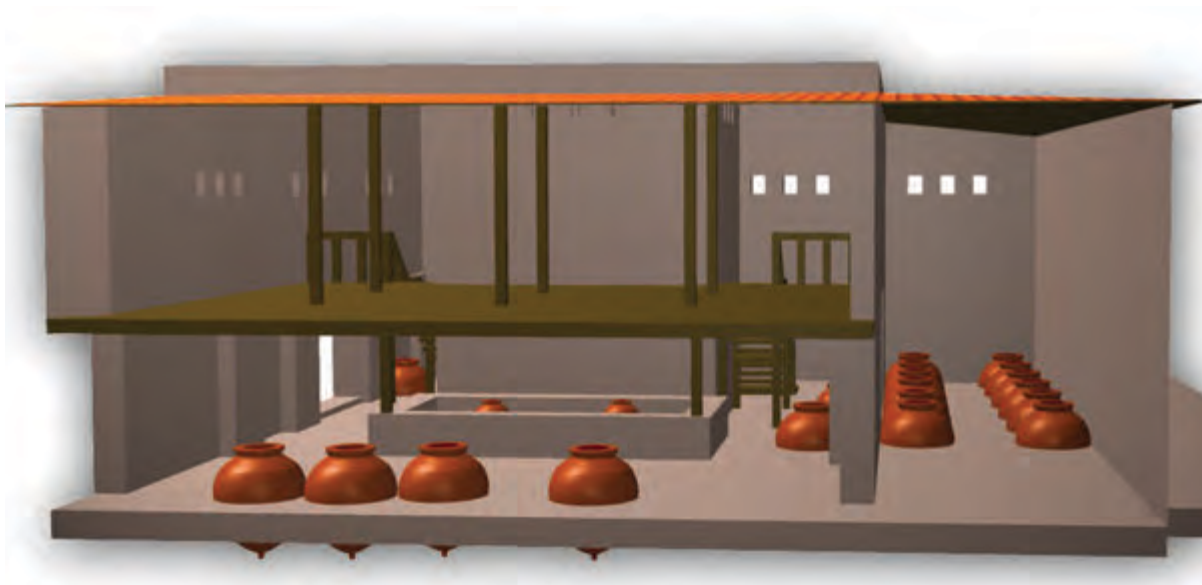
Αναπαράσταση του συγκροτήματος του Κομπολογιού από νοτιοδυτικά.

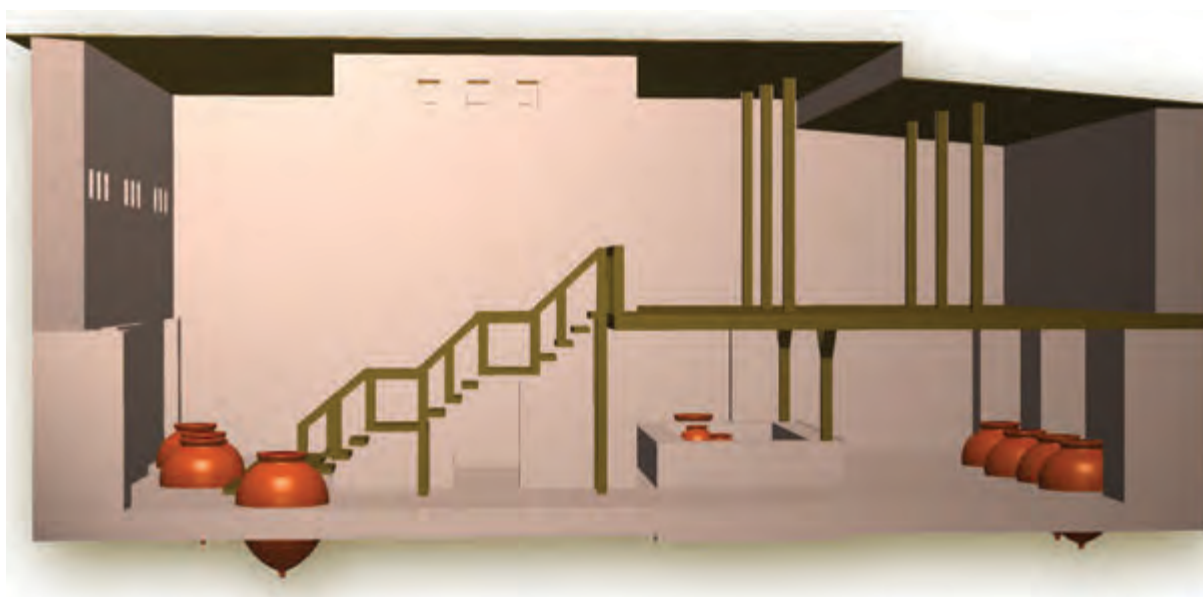
Αναπαράσταση του συγκροτήματος του Κομπολογιού από νοτιοανατολικά.

Εσωτερικό του πιθεώνα

Εσωτερικό του πιθεώνα, από νότια.

Εσωτερικό του πιθεώνα, από δυτικά.

Δωμάτια του αγροτόσπιτου και μαγειρική εστία.

Οι αρχαιολόγοι κατάλαβαν ότι είχαν ανακαλύψει το οινοποιείο ενός Μακεδόνα γαιοκτήμονα, κτισμένο δίπλα σε μία μεγάλη αγρέπαυλη. Η κατασκευή του συγκροτήματος είχε γίνει στα μέσα του 4ου αιώνα π.Χ., πιθανότατα στα χρόνια του βασιλιά Φιλίππου Β' (359-336).

Καταστράφηκε πρώτη φορά στα χρόνια του βασιλιά Δημητρίου Πολιορκητή (294-287).

Όμως ο αμπελώνας και μέρος του οινοποιείου έζησαν μέχρι τα χρόνια της ρωμαϊκής εισβολής τον δεύτερο αιώνα π.Χ. Τότε, το αρχαίο οινοποιείο εγκαταλείφθηκε οριστικά.

Όλον αυτόν τον καιρό, από το μυαλό του Φώντα στο Κομπολόι περνούσαν σαν σε κινηματογραφική ταινία όλες οι ιστορίες που του είχε διηγηθεί η αδελφή του για την αρχαιότητα και για την πανάρχαια καλλιέργεια της αμπέλου, ιδιαίτερα στη Βόρεια Ελλάδα.

Από τα μάτια της ψυχής του πέρασαν [και ποτέ δεν ξανάφυγαν] όλες οι εικόνες των παράξενων ονείρων του στην Αθήνα: η Κομπολογούλα, ο Διόνυσος, οι Μαινάδες, ο Ορφέας, ο κ. Αλκέτας, ο Ορφώνδας, η Μοθωνία, η κ. Καλλιόπη κ.ά.

Όταν τελείωσε η ανασκαφή και έγιναν τα έργα τίποτε πια στην περιοχή δε θύμιζε το αρχαίο αγρόκτημα στο Κομπολόι.

Αν τύχει σήμερα να περάσετε από εκεί, θα διαπιστώσετε ότι οι κατασκευαστές των έργων [με άδεια της Αρχαιολογίας] το ξανασκέπασαν με ένα φουσκωτό χωμάτινο πάπλωμα και έστρωσαν τους δρόμους και τη σιδηροδρομική γραμμή πολύ ψηλότερα. Οι αρχαιολόγοι του Ολύμπου μπόρεσαν να σώσουν μόνο το μεγάλο

υπόγειο του αγροτόσπιτου και προσπαθούν από τότε να του δώσουν τις πρώτες βοήθειες..

Καμιά φορά ο Φώντας κατεβαίνει στο Κομπολόι και κοιτάζει το υπόγειο, προσπαθώντας με τα μάτια της ψυχής του να διακρίνει τη Μοθωνία και το πιθαράκι όπου παλαίωνε το κρασί για τον γάμο της.

Άλλοτε, αγναντεύει στο σούρουπο τα Λείβηθρα, και πότε πότε έχει τη ψευδαίσθηση ότι τον επισκέπτονται οι Μαινάδες, σέρνοντας τον χορό του Διόνυσου.

Ποτέ πια δεν επεχείρησε να μετατρέψει τον αμπελώνα του σε μπαράκι, ούτε επέστρεψε στην Αθήνα. Τα κριθαρίσια ποτά έπαψαν να έχουν τον πρώτο λόγο στα γούστα του, το ίδιο και η μουσική χωρίς Μούσες.

Από εκείνο το καλοκαίρι μάλιστα, άρχισε επίμονα να αναζητά άγριες και ήμερες εγγόνες της Κομπολογούλας στον Όλυμπο.

Στον κρυστάλλινο αέρα του όρους των αρχαίων θεών, αποσφράγισε ύστερα από λίγα χρόνια τα αρώματα από το πρώτο βαρέλι με δικό του κρασί και έσταξε τις πρώτες σταγόνες στη μνήμη της Κομπολογούλας και του Διόνυσου.

Περνούσαν από τότε όλοι καλά, εμείς καλύτερα, και οι αρχαιολόγοι χειρότερα.

Το πώς και το γιατί ίσως το δούμε αργότερα.

Σε ένα καινούριο παραμύθι, το «μακεδονικό Ηράκλειο και Λερναία Ύδρα».

Θα περιγράφει την αγωνία των αρχαιολόγων να προστατέψουν τα αρχαία στον Πλαταμώνα.

Μέχρι τότε πάντως, ο Ορφέας και η Κομπολογούλα θα συνεχίζουν το τραγούδι τους στον Όλυμπο...

